

Izvorni znanstveni rad
UDK 061.25:656.612>(497.5)(091)
Primljeno: 21.7.2003.

NASTANAK PAROBRODARSKOG DRUŠTVA JUGOSLAVENSKI LLOYD I POSLOVANJE DRUŠTAVA ČIJIM JE ZDRUŽIVANJEM NASTALO

ZDRAVKA JELASKA MARIJAN

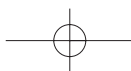
SAŽETAK: Temeljem zapisnika skupština parobrodarskih dioničkih društava *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* i *Jugoslavensko-amerikanska plovidba* (1924-1928), sačuvanima u spisima splitskog javnog bilježnika Luje Kargotića, autorica prikazuje njihovo poslovanje, povezanost i korake koji su doveli do združivanja ovih društava u *Jugoslavenski Lloyd*. Zatim, također temeljem zapisnika skupština, iznosi podatke o poslovanju parobrodarskog društva *Jugoslavenski Lloyd* u prvim godinama njegovog djelovanja (1929-1932).

Uvod

Već površan pogled na *Pomorski godišnjak*, koji je u vrijeme prve jugoslavenske države izdavala *Direkcija pomorskog saobraćaja* u Splitu, ukazuje na činjenicu da je *Jugoslavenski Lloyd* bio jedno od najjačih onovremenih parobrodarskih društava, a veliko su značenje prije njega imala i parobrodarska društva čijim je združivanjem 1929. godine nastao - *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* i *Jugoslavensko-amerikanska plovidba*.¹ O *Jugoslavenskom Lloyd* i njegovom djelovanju nema posebnih radova u historiografiji, no na njegovu važnost izvrsno ukazuje više tekstova u *Pomorskoj enciklopediji*, među kojima

¹ *Pomorski godišnjak* 1 (1926) - 13-14 (1939/40).

Zdravka Jelaska Marijan, asistentica je u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu.
Adresa: Hrvatski institut za povijest, Opatička 10, 10000 Zagreb. E-mail: zdravka.jelaska@st.htnet.hr



se opsegom i obradom podataka izdvaja tekst Ladislava Tambača o jugoslavenskoj trgovačkoj mornarici od kraja I. do kraja II. svjetskog rata.²

Bogato vrelo podataka za istraživanje djelovanja parobrodarskih društava, kao i drugih tvrtki u razdoblju prve jugoslavenske države, uz druge arhivske izvore, nude notarski spisi unutar kojih se, među drugim vrstama spisa, često nalaze zapisnici skupština dioničkih društava i društava s ograničenim jamstvom. U spisima splitskog javnog bilježnika Luje Kargotića nalazimo Zapisnike dioničkih ("akcionih") društava *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* i *Jugoslavensko-amerikanska plovidba* između 1924. i 1929. godine, te *Jugoslavenskog Lloyda* između 1929. i 1932. godine. Ovi su spisi u pravilu pisani pisačim strojem, osim zapisnika osnivačke skupštine *Jugoslavensko-amerikanske plovidbe* koji je pisan rukom notara Kargotića. Od 1927. godine uz zapisnike su priloženi i opširniji prilozi koji sadrže različite izvještaje o poslovanju navedenih parobrodarskih društava, najčešće tiskani u obliku knjižice. Lujo Kargotić djelovao je kao bilježnik od 1887. do 1932. godine. Njegovi su spisi uglavnom pisani rukom, s izuzetkom zapisnika različitih dioničkih društava u drugoj polovici dvadesetih i na početku tridesetih godina. Pri pisanju spisa ovaj se notar služio mješavinom tadašnjeg književnog jezika i dijalekta, te u njegovim spisima nailazimo i na ikavicu i na ijekavicu. Izuzetak od tog pravila čine upravo spisi triju navedenih parobrodarskih društava, u kojima nailazimo na ijekavicu i ekavicu.³

Kasniji zapisnici skupština *Jugoslavenskog Lloyda* uglavnom se nalaze u spisima splitskog javnog bilježnika Tome Polića.⁴ Ovdje nisu obrađeni zbog opsežnosti podataka, te je tema ograničena na parobrodarska društva čijim je združivanjem nastao *Jugoslavenski Lloyd*, samo združivanje i prve godine poslovanja nakon formiranja *Jugoslavenskog Lloyda*, odnosno na obradu podataka koje nalazimo u spisima javnog bilježnika Luje Kargotića.

² Stjepan Vekarić, »Jugoslavenski Lloyd.«; Aleksandar Primožić, »Podjela austrougarske trgovačke mornarice.« i Ladislav Tambača, »Trgovačka mornarica 1918-45.«, unutar natuknice: »Jugoslavija.«, u: *Pomorska enciklopedija*, 3 (1976): 315, 326-339.

³ *Javni bilježnici srednje Dalmacije, Lujo Kargotić* (dalje: *JBSD, Kargotić*), kut. 102-112 (Državni arhiv u Splitu, dalje: DAS).

⁴ *Javni bilježnici srednje Dalmacije, Toma Polić* (dalje: *JBSD, Polić*), kut. 3-13 (DAS).

Atlantska plovidba »Ivo Račić« a. d.

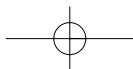
Ivo Račić, pomorac i brodovlasnik rodom iz Plata kod Dubrovnika, bio je vodeća osoba parobrodarske tvrtke *Unione* u Dubrovniku, osnovane 1890. godine. Kasnije s još nekim Dubrovčanima istupa iz tog društva te prenosi poslovanje u Trst, gdje 1909. godine osniva veliko parobrodarsko poduzeće za prekoceansku plovidbu, nazvano *Slobodna plovidba »Ivo Račić & Co.«*⁵ Kao i svi brodovi austro-ugarske trgovačke mornarice, zajedno s brodovima ratne mornarice, brodovi ove tvrtke preuzeti su od sila Antante nakon skla-panja primirja 1918. godine. Rješavanje pitanja pripadnosti brodova neka-dašnje austro-ugarske trgovačke mornarice, posebno onih iznad 2 000 tona, kao i pripadnosti brodarskih društava potrajalo je, a na kraju je uglavnom rje-šavano unutar jugoslavensko-talijanskih pregovora. Sporazumom Trumbić-Bertolini, potpisanim 7. rujna 1920. i sankcioniranim od Komisije za reparaci-je u Parizu 25. kolovoza 1921., uz druga brodarska društva pripala je Kralje- vini SHS i *Slobodna plovidba »Ivo Račić & Co.«* sa 6 brodova. Povratak brodova vlasnicima oduljio se sve do ožujka 1923. godine. Nakon sporazuma Trumbić-Bertolini, brodarska društva koja su pripala Kraljevini SHS preni- jela su sjedišta na njezin teritorij.⁶ Tako je, kao nastavak ranijeg brodarskog društva *Slobodna plovidba »Ivo Račić & Co.«* u Trstu, 1922. godine u Splitu utemeljena *Atlantska plovidba »Ivo Račić«*⁷

Prvi zapisnik skupštine dioničara ("zboru akcionara") *Atlantske plovidbe »Ivo Račić« a. d.* na koji nailazimo u spisima splitskih notara zapisnik je skupštine održane 25. svibnja 1924. u prostorijama *Trgovačke i obrtničke*

⁵ Rudimir Roter, »Ivo Račić - pomorac i dobrotvor.«, u: *Dubrovačko pomorstvo: u spomen sto godina nautičke škole u Dubrovniku*. Dubrovnik, 1952: 109-116; Vinko Foretić, »Udio naših ljudi u stranim mornaricama i općim pomorskim zbivanjima kroz stoljeća.«, u: *Pomorski zbornik povodom 20-godišnjice dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942-1962*, 1. Zagreb: JAZU, 1962: 330.

⁶ V. Foretić, »Udio naših ljudi u stranim mornaricama«: 332; Ivo Šišević, »Sporazum Trumbić - Bertolini u sklopu rješavanja jadranskog pitanja.« *Pomorski zbornik*, Zadar, 3 (1965): 917-948.

⁷ Prema podacima *Direkcije pomorskog saobraćaja Atlantska plovidba »Ivo Račić«* utemelje- na je u Splitu 1922. godine. Vidi: *Pomorski godišnjak* 1 (1926): 16. Međutim, Josip Luetić kao godinu utemeljenja društva u Splitu navodi 1924. godinu, dok Ladislav Tambača uopće ne navo- di godinu. Usporedi: L. Tambača, »Trgovačka mornarica 1918-45.«: 327; Josip Luetić, »Račić, Ivo.« *Pomorska enciklopedija* 6 (1983): 556; godinu utemeljenja ne navodi ni R. Roter u: »Ivo Račić - pomorac i dobrotvor.«: 109-116.



komore u Splitu (Sinjska ulica br. 7).⁸ Glavnica društva u vrijeme sazivanja ove skupštine iznosila je 18,000.000 dinara podijeljenih u 36.000 dionica nominalne vrijednosti 500 dinara svaka. Skupštinom je predsjedao dr Miše Kolin. Izvještaj upravnog i nadzornog odbora za poslovnu godinu 1923. pročitao je Marko Kunej, a oba su jednoglasno prihvaćena, kao i račun gubitaka i dobitaka, nakon čega je donesena odluka o podjeli čistog dobitka, čiji iznos u zapisniku nije naveden. Na prijedlog Marka Kuneja, u novi nadzorni odbor od tri člana izabrani su Ante Kaić, Sava Miljanović i Pero Banac. Kako su karatisti parobroda *Dan* odlučili stupiti u dioničko društvo *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* zajedno s parobrodom procijenjenim na 2,000.000 dinara, prihvaćeno je njihovo uključivanje u društvo, kao i povećanje dioničke glavnice za 2,000.000 dinara izdavanjem 4.000 dionica nominalne vrijednosti 500 dinara koje bi preuzeli karatisti navedenog parobroda. Tim je zaključkom dionika glavnica *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* podignuta s 18 na 20 milijuna dinara.⁹ Na žalost, ovom zapisniku nije priložen nikakav popis dioničara, kao što je bio slučaj sa zapisnicima nekih drugih društava, sačuvanim u notarskim spisima.

Zapisnici redovitih godišnjih skupština od 24. svibnja 1925. s izvješćem za poslovnu godinu 1924.¹⁰ i od 30. svibnja 1926. s izvješćem za poslovnu godinu 1925.¹¹ relativno su kratki i ne ukazuju ni na kakve bitne promjene. I u oba ova slučaja skupština je održana u prostorijama *Trgovačke i obrtničke komore* u Splitu. Društvena glavnica ostala je neizmijenjena, a iznosila je 20,000.000 dinara podijeljenih u 40.000 dionica nominalne vrijednosti 500 dinara svaka. U oba je slučaja skupštinom predsjedao član Upravnog odbora Miše Kolin. Kao ovjerovitelji zapisnika treće redovite skupštine, održane

⁸ *JBSD, Kargotić, 102, 29357/1924.* Ova je skupština u zapisniku definirana samo kao redovna, ne kao osnivačka, te vjerojatno nije prva skupština ovog društva, ali nije izričito navedeno o kojoj se skupštini po redu radi. Da se ne radi o osnivačkoj skupštini razvidno je i iz toga što nema procedure uobičajene za osnivačku skupštinu, kao što je prihvaćanje društvenih pravila, te biranje odbora. Prema tome što se radi o redovitoj godišnjoj skupštini, može se zaključiti da je *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* utemeljena je u Splitu najmanje godinu dana prije ove skupštine, te prema tome nikako kao godina osnivanja ne može stajati 1924. godina. Da je godina utemeljenja 1922. potvrđuje i u nastavku teksta obrađeni zapisnik iz 1927. u kojem se ponovo bira upravni odbor na mandat od pet godina, pa im je prema tome prethodni mandat počeo 1922. Usporedi: *JBSD, Kargotić, 106, 31814/1927.*

⁹ *JBSD, Kargotić, 102, 29357/1924.*

¹⁰ *JBSD, Kargotić, 103, 30040/1925.*

¹¹ *JBSD, Kargotić, 104, 30869/1926.*

1925., navedeni su Marko Kunej i Oskar Kurt, a kao ovjervitelji zapisnika četvrte redovite skupštine, održane 1926. godine, navedeni su Marko Kunej i Niko Ilić. Drugi nazočni dioničari nisu navedeni, ali je u zapisniku skupštine iz 1925. godine navedeno da je na skupštini osobno ili preko opunomoćenika zastupljeno 7 dioničara s 28.700 dionica, a u zapisniku skupštine održane 1926. da je osobno ili preko opunomoćenika na skupštini zastupljeno 12 dioničara s 31.161 dionicom, tj. sa 6.232 glasa. Iz oba je zapisnika razvidno da je tvrtka poslovala s dobitkom, no računa dobitaka i gubitaka, te bilance, koji bi prema tekstu zapisnika trebali biti priloženi, nema.

Tablica 1. Parobrodi *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* u svibnju 1927. godine (preneseno iz: JBSD, *Kargotić*, 106, 31814/1927, Prilog)

Društveni parobrodi.								
Br.	IME	Registar		Nositereta	Dimenzije u engl. st.			Sagrađen
		Brutto	Netto		dužina	širina	visina	
1	Izvor	3827	2434	6400	340'	47' 1"	29' 10"	1898
2	Istina	3516	2211	6400	360' 6"	50' 4"	24' 10"	1910
3	Izrada	3518	2210	6400	360' 2"	50' 4"	24' 10"	1910
4	Ivo Račić	3724	2324	6460	350' 4"	49' 1"	26' 4"	1907
5	lakra	4024	2606	6886	345'	48' 8"	30' 2"	1902
6	Epidauro	4295	2781	7234	360'	48'	30' 10"	1901
7	Marija Račić	4200	2619	7280	378' 1"	52' 3"	26' 4"	1911
8	Izgleđ	4301	2715	7690	378'	53' 3"	26' 11"	1911
9	Izabran	4361	2675	7716	378' 2"	53' 3"	26' 11"	1912
10	Istok	5136	3179	8130	401'	53' 2"	30'	1912
11	Vidovdan	5554	3558	8670	421' 9"	55' 3"	31' 2"	1906
12	Nemanja	5226	3179	8150	400' 3"	52' 3"	31'	1918
*13	Dušan Silni	5589	3591	8700	421'	55' 1"	31' 2"	1906
*14	Nevesinje	5263	3214	8200	400'	52' 4"	31'	1918

*1) Nabavljeni u god. 1927.

Zapisnik redovite skupštine dioničara od 29. svibnja 1927.¹² također je vrlo kratak, ali je uz njega priložena tiskana knjižica s izvještajima, računima, bilancom i podacima o društvenim parobrodima.¹³ Od ove skupštine dalje ovakav prilog redovito nalazimo u zapisnicima *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*. Na skupštini je bilo osobno nazočno ili zastupljeno po opunomoćeniku 11 dioničara sa 10.000 dionica, odnosno dvije tisuće glasova. Zborom je, kao i ranijima, predsjedavao član Upravnog odbora Miše Kolin. Ovjerovitelji zapisnika bili su Marko Kunej i Oskar Kurt. Izvješće upravnog i revizornog odbora pročitao je dr. Niko Marinović.¹⁴ Iz njega je razvidno da je društvo poslovnu godinu 1926. završilo s čistim dobitkom od 8,882.182 dinara, a dioničarima je na svaku dionicu trebala biti isplaćena dividenda od 10% (50 din.). Za članove Upravnog odbora bila je predviđena nagrada u ukupnom iznosu od 77,957 dinara. Dividende su dioničari mogli podignuti u Zagrebu kod *Srpske banke*, u Splitu i Dubrovniku kod *Jadransko - podunavske banke*, te u Trstu kod *Živnostenske banke*. U 1926. godini kupljen je parobrod *Nemanja* (ex *Hoosac*), a od početka 1927. godine parobrodi *Nevesinje* (ex *Savannah*) i *Dušan Silni* (ex *Cape St. Martin*), čime se broj društvenih parobroda popeo na 14, s ukupnom nosivošću 104.316 tona.¹⁵ Prosječna im je starost bila 19 godina. Najstariji društveni parobrod, *Izvor*, građen je 1898. godine, a najmlađi parobrodi, *Nemanja* i *Nevesinje*, građeni su 1918. godine. Popis društvenih parobroda iz ovog izvješća s detaljnijim podacima prikazan je na slikovnom prikazu I. Radi kupovine parobroda nisu izdavane nove emisije dionica, već se društvo pomagalo kreditima, te je temeljna glavnica društva ostala ista.

Zanimljive su ocjene Upravnog odbora o poslovanju njihovog parobrodarskog društva u poslovnoj godini 1926., stanju u tadašnjem pomorskom prometu i čimbenicima koji su utjecali na stanje na tržištu: "Konjunkturuom

¹² *JBSD, Kargotić*, 106, 31814/1927.

¹³ *JBSD, Kargotić*, 106, 31814/1927, Prilog.

¹⁴ *JBSD, Kargotić*, 106, 31814/1927.

¹⁵ *JBSD, Kargotić*, 106, 31814/1927, Prilog. Zanimljivo je da se podatak kako ovo parobrodarsko društvo ima 14 parobroda ukupne nosivosti 104.316 tona nalazi već u *Pomorskom godišnjaku* za 1926. godinu, dok se, prema zapisnicima skupštine, taj podatak odnosi na početak 1927. kada su kupljeni parobrodi *Dušan Silni* i *Nevesinje*, a prije toga društvo je imalo 12 parobroda ukupne nosivosti 87.416 tona. Kako je drugi broj *Pomorskog godišnjaka* izašao tek 1928. godine, vjerojatno je broj za 1926. zapravo broj za 1926. i 1927., te je uslijed toga i nastao ovaj nesklad podataka.

koja je nastala usled štrajka engleskih ugljenara, koristili su se samo nekoji parobrodi t. j. oni koji su se nalazili na dohvat evropskog kontinenta i Severne Amerike, dok drugi, daleko od te pozicije, ne samo da nisu zaragjivali nego su gubili. Glavno je da napokon nastupi općenito poboljšanje trgovine i prometa, a ne časovito i lokalno. Pomorstvo je u zadnje dve godine imalo privremene koristi od japanskog potresa, od štrajka američkih ugljenara i sad skoro od štrajka engleskih ugljenara. To su sve tranzitorne pojave i nisu dale trajne koristi. S drugim rečima: ono malo koristi što je trgovačka mornarica imala ovo zadnje vreme nastalo je iz nesreće koja je zadesila koji narod, a ne od toga što bi situacija u pomorstvu bila u istinu općenito i definitivno krenula na bolje.”¹⁶

Glede izbora članova Upravnog i Nadzornog odbora, predsjedatelj je izvijestio da su osnivači pozivom na čl. 14 društvenih pravila u Upravni odbor imenovali po drugi put na pet godina prijašnje članove - Božu Banca, Mišu Kolina i Nika Marinovića. Na prijedlog Marka Kuneja, skupština je jednoglasno izabrala dotadašnje članove Nadzornog odbora - Antu Kaića, Peru Banca i Savu Miljanovića.¹⁷

Zbog potrebe povećanja društvene glavnice sazvana je izvanredna skupština *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* 14. prosinca 1927.¹⁸ Kao i sve prethodne, ova je skupština održana u Splitu, u prostorijama *Trgovačke i obrtničke komore*. Skupštinom je predsjedao Miše Kolin kao najstariji odbornik.¹⁹ Na skupštini je bilo osobno nazočno ili zastupljeno po opunomoćeniku 18 dioničara sa 34.359 dionica. Zapisnik su, uz predsjedavajućeg, kao ovjerovitelji potpisali Marko Kunej i Oskar Kurt. Obrazloženje Upravnog odbora, nazvano “Motivacija za povišenje glavnice“, pročitao je Niko Marinović.²⁰ Prema tom obrazloženju, *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* do tada je poslovala s uspjehom, a uprava je očekivala da će s uspjehom biti zaključena i poslovna godina 1927., usprkos nepovoljnom stanju na tržištu prethodnih šest mjeseci, što se očitovalo u niskim navalima i dugim boravcima u lukama, te usprkos troškovima popravka i održavanja parobroda. Uz te probleme, uprava

¹⁶ *JBSD, Kargotić, 106, 31814/1927, Prilog.*

¹⁷ *JBSD, Kargotić, 106, 31814/1927.*

¹⁸ *JBSD, Kargotić, 107, 32340/1927.*

¹⁹ Miše Kolin je i inače predsjedao sjednicama ovog parobrodarskog društva, no drugdje nije navodena ova napomena.

²⁰ *JBSD, Kargotić, 107, 32340/1927, Prilog.*

je naručila novi parobrod nosivosti 10.000 tona, koji je društvu trebao biti predan u veljači. Ranije su troškovi narudžbi pokriveni kreditima, ali je, prema mišljenju uprave, u daljnjim kreditnim operacijama bio potreban oprez. Povećanje dioničke glavnice stoga je u prvom redu predloženo radi učvršćenja društvenih interesa. Uprava je predložila povišenje glavnice sa 20 na 40 milijuna dinara u dva ili više navrata, s tim da bi se prva emisija od 10 milijuna ustupila "jednom sindikatu", ne uz nominalnu cijenu od 500 dinara, nego uz cijenu od 1.000 dinara koja će morati odmah biti uplaćena u gotovini. Od na taj način dobivenih 20 milijuna, 10 bi išlo na povećanje glavnice, a 10 u rezervni fond. Dionice u vrijednosti drugih 10 milijuna uprava je namjeravala emitirati prema prilikama na novčanom tržištu i prema potrebama društva.

Ovaj je prijedlog izazvao relativno žestoku raspravu. Suprotstavio mu se dr P. Perat, koji je skupštini bio nazočan kao opunomoćenik *Prve hrvatske štedionice*. Protiv prijedloga Upravnog odbora iznio je tri razloga. Stvarna vrijednost dionica *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić« na tržištu, prema njegovim saznanjima, u tom je trenutku bila znatno viša od 1.000 dinara. Nadalje, kod emisije novih dionica Upravni odbor nije jamčio ranijim dioničarima pravo opcije. Na kraju je istaknuo da uopće ne vidi razlog povećanju glavnice, jer takav zahtjev ne proistječe iz bilance za poslovnu godinu 1926., a nije ni u skladu sa dotadašnjom financijskom politikom društva. Za riječ se javio i T. Kostopeč istaknuvši kako je spreman prihvatiti sve akcije koje bi išle na njegove stare akcije po cijeni od 1.000 dinara, a P. Perat se s tom izjavom suglasio. Predsjedatelj je, pak, izrazio čuđenje što se P. Perat suprotstavlja prijedlogu Upravnog odbora, jer je iz razgovora sa središnjicom *Prve hrvatske štedionice* stekao uvjerenje da ova banka ne namjerava investirati veći novac u pomorstvo. A namjeru takvih ulaganja, prema njegovom mišljenju, nemaju ni druge banke, što se očitovalo kod emisije dionica *Jugoslavensko - američanske plovidbe*. Dalje je u svom odgovoru M. Kolin istaknuo da je financijska politika uprave uvijek bila ista, točnije, "uvijek je bila pred očima Uprave težnja razvitka i povećanja flote, ne samo iz privrednih razloga nego i iz patriotskih." Glede bilance za prethodnu poslovnu godinu, napomenuo je da u nju nisu uračunati parobrodi *Nevesinje* i *Dušan Silni*, preuzeti 1927. godine, kao ni parobrod *Carica Milica*, čija se izgradnja još dovršava, a oni znače nove troškove od oko 150.000 funti sterlinga. U vezi cijene od 1.000 kuna, za koju je uprava namjeravala ustupiti dionice sindikatu, predsjedatelj je naveo da je, s obzirom na situaciju na tržištu, teško na drugačiji način doći do novaca, a s dugovima se ne smije nastaviti, ali i da upravi nije bila mjerodavna

samo cijena, nego i poslovne veze koje se time ostvaruju ili učvršćuju, te osobe koje čine sindikat, odnosno jamstvo da ni jedna dionica neće dospjeti u *tugjinske ruke*. Uz to je napomenuo i da bi takvom sindikatu uprava bila sklona dati dionice i po 500 dinara, “nego kakvom drugom sindikatu, koji bi bio sastavljen od nepozvanih osoba, pa bi platio akciju i po Din. 2.000.-.” Replicirao mu je prvo T. Kostopeč tvrdnjom da izneseni prijedlog oštećuje stare dioničare, a da novi parobrod nije trebalo nabavljati ako društvo za to nije imalo dovoljno sredstava. Zatim je replicirao P. Perat, naglašavajući da je financijska politika koja ide za brzim povećanjem plovnog parka u proturječju sa ranijom politikom društva, kojom se parobrode nabavljalo onim tempom kojim je to dopuštala dobit od postojećih parobroda. Uz to je napomenuo: “Kako pak društvo nije patriotske naravi, nego privredne, ne može se zahtijevati, da akcioneri nose žrtve za volju brzog razvitka trgovačke mornarice, kako je predsjedatelj istakao, da je potreba radi otačbenih razloga.” Predsjedatelj je nakon ovih replika zaključio raspravu i prijedlog stavio na glasanje. Protiv prijedloga uprave izbrojeno je 536 glasova (2.668 dionica), a za prijedlog o povećanju glavnice 6.336 glasova (31.691 dionica), čime je prijedlog prihvaćen.²¹ Ova je izvanredna skupština zanimljiva kako zbog manjine koja se zalagala za umjereniju i tradicionalniju politiku poslovanja, tako i zbog kakvog-takvog uvida koji pruža u strukturu dioničara, barem onih nazočnih.

Do povišenja glavnice sa 20 na 40 milijuna dolara ipak nije došlo prije održavanja sljedeće redovite skupštine parobrodarskog društva *Atlantska plovidba »Ivo Račić«*, održane 26. svibnja 1928.,²² kada je glavnica i dalje iznosila 20.000.000 dinara podijeljenih u 40.000 dionica po 500 dinara svaka. U vezi s tim, u izvješću uprave na toj je skupštini navedeno da je prva najavljena emisija dionica nominalne vrijednosti 10 milijuna dinara plasirana na tržište i da će dobit od te emisije biti u skladu s onom koju je uprava očekivala u vrijeme ranije izvanredne skupštine.²³ Skupštini održanoj 26. svibnja 1928. bilo je nazočno 6 dioničara, a 7 dioničara su zastupali opunomoćenici, te je ukupno bilo zastupljeno 13 dioničara sa 34.277 dionica, odnosno 6.855 glasova. Kao i prethodne skupštine, i ovu je vodio Miše Kolin.²⁴ Zapisnik su, uz

²¹ *JBSD, Kargotić*, 107, 32340/1927.

²² *JBSD, Kargotić*, 108, 32692/1928.

²³ *JBSD, Kargotić*, 108, 32692/1928, Prilog

²⁴ U ovom zapisniku naveden kao Miho Kolin, za razliku od prethodnih, kao i od priloga ovom zapisniku, gdje je naveden kao Miše Kolin.

njega, kao ovjervitelji potpisali Marko Kunej i Oskar Kurt.²⁵ Iz izvješća Upravnog i Nadzornog odbora vidljivo je da je društvo poslovnu godinu 1926. zaključilo s čistim dobitkom, nešto većim od dobitka prethodne godine (9,799.095 din.). Na svaku je dionicu tako i ovaj put isplaćena dividenda od 10%, a Upravnom je odboru opet pripala nagrada u istom iznosu (77.957 din.). Dioničari su dividendu mogli podignuti u Zagrebu i Dubrovniku kod *Srpske banke*, u Splitu kod *Jadransko - podunavske banke*, te u Trstu kod *Banca d' America e d' Italia (ex Živnostenska banka)*. U floti ovog parobrodarskog društva došlo je do izmjena prodajom parobroda *Istok* u lipnju 1927., te preuzimanjem novogradnje *Carica Milica* nosivosti 9.980 tona, u veljači 1928., kao tada najvećeg parobroda pod jugoslavenskom zastavom, uz na prethodnim skupštinama spomenute kupovine parobroda *Nevesinje* i *Dušan Silni*. Ovim izmjenama društvo je i dalje imalo 14 parobroda, ali je njihova ukupna nosivost povećana na 106.166 tona, a prosječna starost smanjena na 18 godina. Glede opće situacije u svjetskom pomorstvu, navedeno je da su iza konjunktura, do koje je došlo u vezi sa štrajkom engleskih ugljenara, prijevozne cijene pale, a njihov se pad nastavio i na početku 1928. godine. Zahvaljujući trgovini s Južnom Amerikom, u prvom redu prijevozu drvene građe iz hrvatskih luka u Argentinu, društvo je ipak poslovalo s dobitkom. Skupština je izviještena i o namjeri uprave da uspostavi redovitu prugu za Južnu Ameriku, te o zajedničkoj kupovini zemljišta u Splitu s *Jugoslavensko - američkom plovidbom*, vrijednog nešto više od milijun dinara.²⁶

Jugoslavensko - Amerikanska Plovidba a. d.

Osnivačka skupština (*Zbor za konstituisanje akcionarskog društva*) *Jugoslavensko - američke plovidbe* održana je 28. rujna 1924. u prostorijama *Trgovačke i obrtničke komore* u Splitu (Sinjska ulica br. 7).²⁷ Skupštinu je u ime Odbora osnivača otvorio dr. Miše Kolin, te je u ime istog odbora, odnosno u ime Frana Petrinovića, Bože Banca i svoje, pozdravio nazočne. Nakon što su nazočni dali suglasnost, on je i predsjedao osnivačkoj skupštini. Izrazio je nadu u napredovanje društva, te istaknuo gospodu Paska Baburicu,²⁸ Josipa

²⁵ *JBSD, Kargotić*, 108, 32692/1928.

²⁶ *JBSD, Kargotić*, 108, 32692/1928, Prilog.

²⁷ *JBSD, Kargotić*, 102, 29554/1924.

²⁸ U zapisniku pisanom rukom notara Kargotića ovaj je ugledni iseljenik naveden kao Baburica, dok je u prilogima pisanim pisaćim strojem naveden kao Baburizza.

Lukinovića, Nikolu i Miha Mihanovića kao glavne udionike novog društva čija imena mogu jamčiti njegov opstanak. Iz Izvješća osnivača,²⁹ kao i iz prijepisa Isprave odobrenja br. 2689/24 koju je izdalo *Odjeljenje trgovine i industrije u likvidaciji pri Pokrajinskoj upravi za Dalmaciju*,³⁰ priloženih zapisniku osnivačke skupštine, razvidno je da je rješenje o osnivanju *Jugoslavensko - američanske plovidbe d. d.*, na zahtjev osnivača od 14. svibnja 1924., donijelo *Ministarstvo trgovine i industrije* dana 23. kolovoza 1924. Rješenje je upućeno *Pokrajinskoj upravi za Dalmaciju, Odjeljenju za trgovinu i industriju*, koje je 20. rujna 1924. izdalo Ispravu odobrenja. Isprava odobrenja izdana je gospodi Franu Petrinoviću pok. Mate iz Supetra na Braču, Boži Bancu pok. Bože iz Dubrovnika i dr Miši Kolinu pok. Iva iz Dubrovnika. Novom dioničarskom društvu sa sjedištem u Splitu odobreni su nazivi: "*Jugoslavensko - Američanska Plovidba a. d.*" - "*Jugoslav - American Navigation Co. Ltd.*". Prema istom odobrenju, osnovna je dionička glavnica iznosila 1,187.500 zlatnih dinara, razdijeljena na 47.000 dionica nominalne vrijednosti 25 zl. dinara svaka. Glavnica se mogla zaključkom skupštine dioničara, a bez posebne dozvole vlasti, dalje podizati do iznosa od 12 500 000 zl. dinara izdavanjem novih dionica nominalne vrijednosti 25 zl. dinara svaka. Istom je Ispravom odobrenja odobren i predloženi društveni pravilnik, također priložen zapisniku osnivačke skupštine društva. Prema pravilniku, za sjedište društva određen je Split. Kao predmet poslovanja navedeno je "vršenje pomorskih prevoza, teranje pomorskog obrta i svih posala u vezi s njime".³¹

Prema Izvješću osnivača, glavnica je utanačena u zlatnim dinarima, jer ih je bilo lakše mijenjati za funte sterlinga, a sve operacije vezane uz vođenje pomorskog, posebno prekomorskog posla, vršene su isključivo u funtama. Na takvu odluku je utjecalo i to što se jedino na temelju kalkulacije u zlatnim dinarima moglo zainteresirati iseljenike za potpisivanje dionica. Za iznos osnovne glavnice od 1,187.500 zl. dinara nabavljeni su brodovi ("lagje"):

- *Efstathios* preimenovan u *Marija Petrinović* (nosivosti 8.900 t, sagrađen 1918.),

- *Eurydamas* preimenovan u *Jugoslavija* (nosivosti 8.250 t, sagrađen 1901.),

²⁹ *JBSD, Kargotić*, 102, 29554/1924, Prilog E.

³⁰ *JBSD, Kargotić*, 102, 29554/1924, Prilog C.

³¹ *JBSD, Kargotić*, 102, 29554/1924, Prilog F.

- *Blossom Heath* preimenovan u *Vojvoda Putnik* (nosivosti 9.400 t, sa-
građen 1916.).

Nabavom ovih brodova utrošena je cijela glavnica, pa je nastala potreba za njezinim povećanjem odmah na osnivačkoj skupštini.³² Prema preporuci Odbora osnivača, skupština je donijela odluku o povećanju društvene glavnice na 2 500 000 izdavanjem 52 500 novih dionica nominalne vrijednosti 25 zlatnih dinara svaka, a provođenje ove odluke bilo je povjereno Upravnom odboru.³³

Na osnivačkoj su skupštini bili zastupljeni svi potpisnici dionica (31) ukupne vrijednosti 47,500 zlatnih dinara, šestorica osobno, a ostalih 25 preko opunomoćenika (tablica 2).³⁴ Na prijedlog Marka Kuneja, u prvi Upravni odbor aklamacijom su izabrani osnivači društva:

1. Frano Petrinović, veleposjednik i industrijalac u Londonu, odnosno Valparaisu, državljanin Kraljevine SHS,

2. Božo Banac, brodovlasnik u Londonu, državljanin Kraljevine SHS,

3. Miše Kolin, direktor *Atlantske plovidbe »Ivo Račić« d. d.* u Splitu.

U Revizorni odbor izabrani su, također aklamacijom, na prijedlog Marka Kuneja:

1. Ćiro Kamenarević, bankovni direktor,

2. dr Niko Marinović, direktor *Atlantske plovidbe »Ivo Račić« d. d.* u Splitu,

3. dr Ljubo Leontić, odvjetnik.³⁵

Već je izborom dvojice članova Upravnog odbora *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* u odbore *Jugoslavensko - Amerikanske plovidbe* uočljiva povezanost između ova dva parobrodarska društva. Zanimljivo je posebno razmotriti popis dioničara i izabranu upravu društva. Najjači je dioničar bio Frano Petrinović, iseljenik u Čile, s 15.000 dionica, odnosno 31,5% ukupnog broja dionica u vrijeme osnivačke skupštine. Kako je naprijed navedeno, on je ujedno bio jedan od trojice osnivača, te je sasvim logično što je izabran za prvog čovjeka uprave društva. Prema broju dionica za njim slijede Pasko Baburica

³² *JBSD, Kargotić*, 102, 29554/1924, Prilog E.

³³ *JBSD, Kargotić*, 102, 29554/1924.

³⁴ *JBSD, Kargotić*, 102, 29554/1924, Prilog A.

³⁵ *JBSD, Kargotić*, 102, 29554/1924.

Tablica 2. Popis dioničara *Jugoslavensko - američanske plovitbe* zastupljenih na osnivačkoj skupštini društva 28. rujna 1924. godine

Redni broj	Dioničar	Osobno - opunomoćenik	Broj dionica i glasova
1.	Frano Petrinović	dr Miše Kolin	15000
2.	Paško Baburizza	dr Miše Kolin	5000
3.	Josip Lukinović	dr Miše Kolin	5000
4.	Miho Mihanović	dr Miše Kolin	5000
5.	Nikola Mihanović	dr Miše Kolin	5000
6.	Božo Banac	dr Miše Kolin	3500
7.	Antun Antončić	dr Andro Gilić	2500
8.	Arturo Lopez Perez	dr Andro Gilić	2500
9.	Mathew H. Napier	dr Andro Gilić	800
10.	Ilija Radoničić	dr Andro Gilić	500
11.	Emilio Stock	Marko Kunej	500
12.	Tvornica cementa »Split«	Marko Kunej	500
13.	Robert Hoare	dr Niko Ilić	200
14.	P. S. Langheim	Marko Kunej	200
15.	John F. Weidner	dr Niko Ilić	200
16.	Henry Bath & Son	Budislav Stipanović	100
17.	Vittorio Cauvin	Marko Kunej	100
18.	I. D. Ilić	dr Niko Ilić	100
19.	Ćiro Kamenarević	dr Niko Ilić	100
20.	dr Miše Kolin	osobno	100
21.	dr K. Krstulović	dr Niko Ilić	100
22.	Albert L. Lefevre	Marko Kunej	100
23.	Ljubo Leontić	Marko Kunej	100
24.	dr Niko Marinović	dr Andro Gilić	100
25.	kap. Niko Dabinović	dr Andro Gilić	80
26.	kap. Metod Tomljanović	dr Andro Gilić	75
27.	Josip Hlača	osobno	25
28.	dr Andro Gilić	osobno	5
29.	dr Niko Ilić	osobno	5
30.	Marko Kunej	osobno	5
31.	Budislav Stipanović	osobno	5

Napomena: U originalnom popisu priloženom zapisniku dioničari su poredani prema tome tko ih zastupa, ali unutar toga bez određenog redoslijeda, bilo abecednog, bilo po broju dionica. Radi lakšeg snalaženja ovdje ih donosim prema broju dionica kojima su raspolagali.

Izvor: JBSD, *Kargotić*, 102, 29554/1924, Prilog A.

i Josip Lukinović, te Nikola i Miho Mihanović s 5.000 dionica (10,5%) svaki, svi ugledni iseljenici u Južnoj Americi. Pasko Baburica, Josip Lukinović i Frano Petrinović bili su vlasnici tvrtke *Baburizza, Lukinovich & Co.* (kasnije *Baburizza, Petrinović & Co.*) sa sjedištem u Valparaisu u Čileu, jednog od tada najjačih proizvođača salitre u svijetu, s tim da je Baburici pripadala većina dionica. Osim salitrom, bavili su se i drugim poslovima. Petrinović je od 1922. živio u Londonu, gdje je navedena tvrtka imala predstavništvo. Uz isti krug povezan je i Antun Antončić, jedan od manjih dioničara i direktora tvrtke *Baburizza, Lukinovich & Co.*, a također i jedan od dioničara *Jugoslavensko - američke plovidbe* s 2 500 dionica.³⁶ Nikola i Miho Mihanović bili su vrlo uspješni brodovlasnici u Argentini, a broderska poduzeća imali su i u drugim južnoameričkim državama, no većinu su do 1920. godine prodali i ulagali drugdje.³⁷ U vrijeme I. svjetskog rata ovi su se iseljenici, prvenstveno Pasko Baburica u Čileu, a Miho Mihanović u Argentini, isticali u vodstvu iseljeničke *Jugoslavenske narodne obrane* i financiranju *Jugoslavenskog odbora* u Londonu, te jugoslavenske propagande u Južnoj Americi. Pasko Baburica je bio i član *Jugoslavenskog odbora* u Londonu.³⁸ Sveukupno u rukama navedenih iseljenika u Južnu Ameriku bilo je 79% dionica *Jugoslavensko - američke plovidbe*, te se temeljem toga može zaključiti da je vlasničkoj strukturi ovog društva, u vrijeme njegovog osnivanja, presudnu ulogu imao kapital iseljenika u Južnu Ameriku.³⁹ Podrijetlom su ovi iseljenici uglavnom potjecali ili s dubrovačkog područja (Baburica i braća Mihanović) ili s otoka Brača (Petrinović i Lukinović).

Drugi čovjek Upravnog odbora i Odbora osnivača, Božo Banac, imao je 3.500 dionica. Inače je ovaj Dubrovčanin bio vlasnik pomorske tvrtke u

³⁶ O navedenim iseljenicima u Čile usporedi: Salih Zvizdić, »Pasko Baburica: život iseljenika.«, *Vjesnik* 40/ 11630-11640 (12-22. 1.1980); Ljubomir Antić, *Hrvati u Južnoj Americi do godine 1914*. Zagreb: Stvarnost i Institut za migracije i narodnosti Zagreb, 1991; Dane Mataić Pavičić, *Hrvati u Čileu: životopisi*. Zagreb, 1998: 17, 27-28, 100, 136. Tvrtka *Baburizza, Lukinović & Co.* (*Baburizza, Lukinović y Cía*) osim navedene trojice glavnih dioničara imala je i četvrtog - Remigia Gazzarija, koji se nakon prvog svjetskog rata vratio u Split.

³⁷ »Miho Mihanović.«, u: *Jugoslavenski pomorac* 18/6-7 (10.4.1938): 6; V. Foretić, »Udio naših ljudi u stranim mornaricama«: 323-325, 332-333; Lj. Antić, *Hrvati u Južnoj Americi do godine 1914*.

³⁸ S. Zvizdić, »Pasko Baburica: život iseljenika.«; Ljubomir Antić, *Naše iseljeničtvo u Južnoj Americi i stvaranje jugoslavenske države 1918*. Zagreb: Školska knjiga, 1987.

³⁹ Iako je kao ukupni broj dionica prve emisije u zapisniku naveden broj od 47.000, iz popisa dioničara proizlazi da je točan broj bio 47.500, te je on kod izračunavanja postotka uzet u obzir.

Londonu i jedan od dioničara *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić«.⁴⁰ Miše Kolin, ravnatelj *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić«, imao je daleko manje dionica (100), ali je kao jedini od osnivača koji je nastanjen u Kraljevini SHS bio logičan izbor, kako za člana Upravnog odbora, tako i za predsjedatelja osnivačke skupštine *Jugoslavensko - američanske plovidbe*. Sva trojica članova Revizornog odbora, Kamenarević, Marinović i Leontić, imala su po 100 dionica. Ljubo Leontić, odvjetnik u Splitu, bio je s vodećim dioničarima povezan još od 1915. godine, kada je propagirao jugoslavensku ideju u Južnoj Americi, a troškove njegovog boravka i propagande uglavnom je snosio Pasko Baburica.⁴¹ Među dioničarima znatno je više onih koji su rodom i/ili mjestom stanovanja bilo povezani s Dubrovnikom, nego sa Splitom. Osim Tvornice cementa *Split*, čija je veza uočljiva na prvi pogled, u dioničare povezane sa Splitom možemo ubrojiti poslovne ljude Ivana Dinka i Niku Ilića, liječnika Krstu Krstulovića, te odvjetnika Ljubu Leontića, rodom iz okolice Imotskog. Svu četvoricu moguće je sresti među dioničarima drugih tvrtki koje su tada imale sjedište u Splitu.⁴² U Splitu je rođen i ing Emilio Stock,⁴³ prije I. svjetskog rata jedan od suvlasnika tvrtke *Fratelli Stock & Comp.* u Splitu, nakon I. svjetskog rata nastanjen u Trstu. On je 1908. podigao tvornicu cementa *Split* u Majdanu kod Solina,⁴⁴ te su članovi obitelji Stock i kasnije imali značajne udjele u njoj, pa stoga ovu tvrtku i ovo prezime nije neobično naći na istom popisu dioničara. Emilio Stock je između dva svjetska rata bio član uprave ove tvornice.⁴⁵ Između cementne industrije na širem splitskom području i iseljenika u Južnoj Americi koji su bili glavni dioničari *Jugoslavensko - američanske plovidbe* postojala je povezanost poslovnih interesa. Tvrtka *Baburizza*,

⁴⁰ O Božu Bancu usporedi: »G. Božo Banac član uprave "Lloyds Register of Shipping« u Londonu».« *Jugoslavenski pomorac* 16/19 (12.12.1936): 4; »Božo Banac, prvak naših brodovlasnika.« *Jugoslavenski pomorac* 18/12 (25.6. 1938): 1; R. Roter, »Ivo Račić - pomorac i dobrotvor.«: 114; Vinko Foretić, »Banac, Božo.« *Hrvatski biografski leksikon* 1 (1983): 413.

⁴¹ Ljubo Leontić, *O Jugoslavenskom odboru u Londonu*. Zagreb, 1961; S. Zvizdić, »Pasko Baburica: život iseljenika.«; Lj. Antić, *Naše iseljeničtvo u Južnoj Americi i stvaranje jugoslavenske države 1918*.

⁴² *Javni bilježnici srednje Dalmacije, Alberti*, 46, 9845/1921, 10095/1921 (DAS); *JBSD, Kargotić* 106, 32104/1927; 112, 33896/1930, 33897/1930.

⁴³ Njegov otac Abram Stock doselio je u Split iz Trsta. Usporedi: Duško Kečkemet, *Židovi u povijesti Splita*. Split: Jevrejska općina u Splitu, 1971: 131-133.

⁴⁴ Josip Morpurgo, »Dalmatinska industrija cementa i njezino značenje za naše pomorstvo.« *Pomorski zbornik, Zadar*, 2 (1964): 288; D. Kečkemet, *Židovi u povijesti Splita*: 125.

⁴⁵ *JBSD, Kargotić*, 102, 29320/1924; 103, 30259/1925; 112, 33805/1930; *JBSD, Polić*, 5, 21/1936.

Lagarrige y Cía počela je nešto prije osnutka *Jugoslavensko - američanske plovidbe* graditi luku u Antofagasti. Za potrebe ove gradnje uvezen je cement iz Splita. Prvi parobrod koji je u Čile doplovio nakrcan cementom sa solinskog područja bio je *Izgleđ Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*, koji je 23. rujna 1923. uplovio u luku Antofagaste. U Kraljevini SHS vratio se nakrcan salitrom. Nakon toga su i drugi parobrodi *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* dovozili cement u Antofagastu, a odvozili salitru.⁴⁶ Međunarodna trgovina između Južne Amerike i Kraljevine SHS zasigurno je bila među glavnim motivima osnivanja parobrodarskog društva koje bi razvoju te trgovine još više pridonijelo, a pri izboru sjedišta novog društva cementna industrija vjerojatno je bila plus u korist Splita.

Zapisnici redovitih godišnjih skupština od 24. svibnja 1925. s izvješćem za poslovnu godinu 1924.⁴⁷ i od 30. svibnja 1926.⁴⁸ s izvješćem za poslovnu godinu 1925. relativno su kratki. Valja napomenuti da su obje skupštine održane u iste dane, na istom mjestu kao i one *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*, s tim što je u oba slučaja skupština *Jugoslavensko - američanske plovidbe* započela u 10 sati, a skupština *Atlantske plovidbe* u 11 sati. I u slučaju *Jugoslavensko - američanske plovidbe* skupštinama 1925. i 1926. godine predsjedao je Miše Kolin, a kao ovjervitelji zapisnika iz 1925. također su navedeni Marko Kunej i Oskar Kurt, a zapisnika iz 1926. godine Marko Kunej i Niko Ilić. Drugi nazočni ili po opunomoćeniku zastupani dioničari nisu navedeni. U zapisniku skupštine iz 1925. godine navedeno je da je na skupštini osobno ili preko opunomoćenika bilo zastupljeno 14 dioničara s 39.530 dionica i isto toliko glasova, a u zapisniku iz 1926. godine da je na skupštini osobno ili preko opunomoćenika zastupljeno 10 dioničara s 43.385 dionica i isto toliko glasova. Iz izvješća za obje navedene poslovne godine razvidno je da je tvrtka poslovala s dobitkom. Na obje je skupštine uočljiva po jedna veća promjena. Godine 1925. povećan je broj članova Upravnog odbora s 3 na 5. Za nove članove odbora, na prijedlog predsjedatelja, aklamacijom su izabrani Nikola Mihanović i Pasko Baburica. Od tada je predsjednik Upravnog odbora bio Nikola Mihanović. U vrijeme održavanja redovitih godišnjih skupština 1925. i 1926. godine društvena je glavnica iznosila 2,500.000 zlatnih dinara podijeljenih u 100.000 dionica. Godine 1926. donesena je odluka

⁴⁶ D. Mataić Pavičić, *Hrvati u Čileu: životopisi: 27-28*, 100.

⁴⁷ *JBSD, Kargotić*, 103, 30039/1925.

⁴⁸ *JBSD, Kargotić*, 104, 30868/1926.

o daljnjem povećanju društvene glavnice. Do potrebe za povećanjem došlo je zbog nabavljanja četvrtog parobroda nazvanog *Nikola Mihanović*. Na prijedlog predsjedavajućeg skupštine donesena je odluka o povišenju glavnice na 3,250.000 zlatnih dinara izdavanjem nove emisije od 30.000 dionica nominalne vrijednosti 25 zlatnih dinara svaka. Od tih 30.000 dionica nove emisije, 10.000 dionica moralo se ponuditi vlasnicima dionica ranijih emisija, s tim da je svaki raniji dioničar na 10 starih dionica mogao optirati jednu novu. Ostalih 20.000 dionica, kao i one koje eventualno ne bi htjeli preuzeti raniji dioničari, prema odluci skupštine “ustupaju se po nominalnoj cijeni jednom sindikatu.”⁴⁹

Zbog daljnjeg povišenja društvene glavnice sazvana je izvanredna skupština *Jugoslavensko - američanske plovidbe* 3. studenog 1926.⁵⁰ Skupštinu je otvorio dr Ljubo Leontić pozdravivši Frana Petrinovića i “izrazujući veselje, što prisustvuje ovom zboru, te nadu da će i unapred češće zalaziti u ove krajeve i da će društvo neprestano umnažati svoju flotu i tako ne samo uposlivati naš narod, nego i dizati prestiž naše zastave i države.” Predsjedanje ove skupštine preuzeo je sam Frano Petrinović. Na skupštini je bilo osobno nazočno ili zastupljeno po opunomoćeniku 11 dioničara sa 43.700 dionica. Predsjedatelj je izvijestio o nedavnoj nabavci petog društvenog parobroda *Njegos*, te o namjeri kupnje još dvaju parobroda, zbog čega se ukazala potreba za daljnjim povećanjem glavnice. Zaključeno je da se glavnica povisi s 3,250.000 na 6,500.000 zlatnih dinara izdavanjem jedne ili više emisija dionica, o čemu će odluku donijeti upravni odbor. Zapisnik su, uz predsjedavajućeg, kao ovjerovitelji potpisali Ljubo Leontić i Oskar Kurt.

Treća redovita godišnja skupština *Jugoslavensko - američanske plovidbe* održana je 29. svibnja 1927.⁵¹ Kao i ranije redovite skupštine i ova je održana istog dana i na istom mjestu kao i skupština *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*, s tim što je u ovom slučaju još malo skraćeno vrijeme između dvije skupštine, te je skupština *Jugoslavensko - američanske plovidbe* započela u 10.30, a *Atlantske plovidbe* u 11.00 sati. Na skupštini je bilo osobno nazočno ili zastupljeno po opunomoćeniku 11 dioničara sa 45.235 dionica. Zborom je predsjedavao član Upravnog odbora Miše Kolin. Izvještaj upravnog i revizornog odbora pročitao je dr Niko Marinović. Ovom kao i slijedećim zapisnicima

⁴⁹ *JBSD, Kargotić*, 104, 30868/1926.

⁵⁰ *JBSD, Kargotić*, 105, 31212/1926.

⁵¹ *JBSD, Kargotić*, 106, 31813/1927.

priložena je tiskana knjižica s izvještajima, računima, bilancom i podacima o društvenim parobrodima.⁵² Iz izvješća je razvidno da je poslovanje *Jugoslavensko - američanske plovidbe* u 1926. godini bilo uspješno, dobrim dijelom zahvaljujući porastu potražnje za brodskim prijevozom na međunarodnom tržištu, osobito u zadnja četiri mjeseca godine. Poslovna godina 1926. završena je s čistim dobitkom od 818.041 zlatnih dinara. Na svaku dionicu trebala je biti isplaćena dividenda od 10% (2,5 zl. din.). Za članove Upravnog odbora bila je predviđena nagrada u ukupnom iznosu od 8.125, a za članove Revizornog odbora nagrada u ukupnom iznosu od 1.500 zl. dinara. Konjunktura na tržištu potakla je upravu na daljnje nabavljanje brodova. Od početka godine 1927. do skupštine u svibnju društvo je nabavilo četiri parobroda. Tri su kupljena "iz druge ruke, u dobrom stanju." To su *Zrinski (ex Erle)*, *Preradović (ex Rioli)* i *Gundulić (ex Siam City)*. Naručena je i jedna novogradnja, koja je trebala biti završena u vrijeme održavanje skupštine, a građena je u Glasgowu. "Dozvolom Njegovog Veličanstva, našeg Previšnjeg Vladaoca, nosit će ime *Aleksandar I.*"⁵³ Time je ovo parobrodarsko društvo u tri godine postojanja nabavilo devet parobroda s ukupnom nosivosti nešto manjom od 80.000 tona (tablica 3).

Jugoslavensko - američanska plovidba nije održavala stalne pruge, već su parobrodima nalazili zaposlenje na otvorenom tržištu. U vrijeme održavanja ove skupštine nadali su se pokretanju pregovora s vladom Kraljevine SHS o uspostavljanju redovite pruge za Južnu Ameriku.⁵⁴

Kod biranja novog Upravnog i Revizornog odbora, na prijedlog Marka Kuneja, ponovo su aklamacijom izabrani stari članovi. U Upravni su odbor, dakle, izabrani Nikola Mihanović kao predsjednik, Pasko Baburica, Frano Petrinović, Božo Banac i Miše Kolin. U Revizorni su odbor ponovo izabrani Ćiro Kamenarević, Niko Marinović i Ljubo Leontić. Nabava novih parobroda utjecala je na daljnje povišenje glavnice. Zaključkom skupštine povišena je do maksimalnih 12,500.000, odnosno do iznosa koji je mogla odobriti skupština bez posebne dozvole nadležne vlasti.⁵⁵ S obzirom na dotadašnji interes, za svaku emisiju dionica ponuđenu tržištu, prvenstveno među emigracijom u

⁵² *JBSD, Kargović, 106, 31813/1927, Prilog.*

⁵³ *JBSD, Kargović, 106, 31813/1927, Prilog.*

⁵⁴ *JBSD, Kargović, 106, 31813/1927, Prilog.*

⁵⁵ *JBSD, Kargović, 106, 31813/1927.*

Tablica 3. Parobrodi *Jugoslavensko - američanske plovidbe* u svibnju 1927. godine (preneseno iz: *JBSD, Kargotić, 106, 31813/1927, Prilog*)

Društveni parobrodi.								
Br.	I M E	Registar		Nosi tereta	Dimenzije u engl. st.			Sagra-gjen
		Brutto	Netto		duljina	širina	visina	
1	Marija Petrinović.	5684	3563	8900	399' 6"	53'	35' 5"	1918
2	Jugoslavija	5197	3367	8250	410' 1"	49' 3"	32' 4"	1901
3	Vojvoda Putnik . . .	5856	3798	9450	400'	52'	38'	1916
4	Nikola Mihanović. . .	4995	3214	8200	400' 6"	52' 3"	32' 1"	1906
5	Njegoš	4390	2714	7500	375' 3"	52'	28'	1908
6	Zrinski	5645	3544	8820	399' 6"	53'	35' 5"	1920
7	Preradović	5341	3418	8600	420' 5"	54' 5"	30' 8"	1907
8	Gundulić	5271	3296	8750	409'	55' 1"	31' 4"	1911
9	Aleksandar I	u gradnji		9850				1927

Južnoj i Sjevernoj Americi, uprava je smatrala da će i nova emisija dionica biti praćena istim interesom.⁵⁶

Ovo povećanje društvene glavnice ipak nije realizirano do sljedeće redovite godišnje skupštine parobrodarskog društva *Jugoslavensko - Američanska plovidba* održane 26. svibnja 1928.⁵⁷ Kao iznos društvene glavnice u vrijeme njenog održavanja u zapisniku je naveden raniji iznos od 6,500.000 zlatnih dinara podijeljenih u 260.000 dionica nominalne vrijednosti 25 zlatnih dinara svaka. Na ovoj je skupštini osobno bilo nazočno 7 dioničara, a 6 ih je bilo zastupano po opunomoćeniku. Tih je 13 dioničara predstavljalo 49.610

⁵⁶ *JBSD, Kargotić, 106, 31813/1927, Prilog.*

⁵⁷ *JBSD, Kargotić, 108, 32691/1928.*

dionica. Skupštinom je kao i prethodnih godina predsjedao Miše Kolin,⁵⁸ a uz njega su zapisnik kao ovjervitelji potpisali Marko Kunej i Oskar Kurt. Prema izvješću Upravnog i Revizornog odbora priloženom zapisniku, ovo je parobrodarsko društvo poslovnu godinu 1927. zaključilo s čistom dobiti od 736 138 zl. dinara, koja je ponovo omogućila isplatu dividende od 10% svim dioničarima, uz dotacije rezervnom i amortizacionom fondu društva. Za članove Upravnog odbora određena je nagrada u ukupnom iznosu od 16.250, a za članove Revizornog odbora u ukupnom iznosu od 1.500 zl. dinara. Na žalost, u prilogima zapisnika *Jugoslavensko - Amerikanske plovidbe*, za razliku od *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*, nisu navodne banke kod koji se mogla podignuti dividenda, što je podatak manje o poslovnim vezama.

Stanje u pomorstvu u prethodnoj godini ocijenjeno je dosta teškim, a ponuda tonáže većom od potražnje. Najveći dio prometa *Jugoslavensko - amerikanska plovidba* ostvarila je s Južnom Amerikom, u prvom redu s Čileom i Argentinom. Radi učvršćivanja veza s Argentinom, osnovali su zajedno s *Atlantskom plovidbom »Ivo Račić«* agenciju u Buenos Airesu.⁵⁹ Nakon preuzimanja parobroda *Aleksandar I.*, naručena je još jedna novogradnja čiju se isporuku, prema izvješću Upravnog odbora, očekivalo u rujnu 1928. godine.⁶⁰

Nastanak Jugoslavenskog Lloyda a. d.

Parobrodarska društva *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* i *Jugoslavensko - amerikanska plovidba*, kako je vidljivo iz naprijed navedenog, imala su niz zajedničkih crta i prije ujedinjenja u jedno društvo. Njihove skupštine u pravilu su održavane istoga dana, uvijek u prostorijama *Trgovačke i obrtničke komore* u Splitu, jedna za drugom s malom vremenskom razlikom, s istim predsjedavajućim i istim ovjerviteljima zapisnika, a dijelom su imale i iste dioničare. Jednom i drugom društvu posebno su bile zanimljive trgovačke veze s Južnom Amerikom, te su se uprave obaju društava bavile mišlju o osnivanju stalne pruge s tim područjem. Zajednički interesi postupno su počeli

⁵⁸ U ovom zapisniku naveden kao Miho Kolin, za razliku od priloga ovom zapisniku, kao i zapisnika ranijih skupština.

⁵⁹ Osnivanje ove zajedničke agencije ne spominje se u godišnjem izvješću uprave *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*, ali se tamo spominje zajednička kupovina zemljišta u Splitu, koja se ne spominje u ovom izvješću.

⁶⁰ *JBSD, Kargović, 108, 32691/1928, Prilog.*

dovoditi i do zajedničkih investicija, kao što su kupovina zemljišta u Splitu i otvaranje agencije u Buenos Airesu.

Korak dalje napravljen je pregovorima i sazivanjem izvanrednih skupština obaju društava 14. prosinca 1928. godine radi odluke o združivanju u jedno parobrodarsko društvo. I ovaj put je objema skupštinama predsjedao Miše Kolin, a ovjerovitelji zapisnika bili su u oba slučaja Marko Kunej i Oskar Kurt.⁶¹ Prema običaju ranijih godina, prvo je održana skupština *Jugoslavensko - američanske plovidbe*. Skupštini je bilo nazočno 7 dioničara, a 7 ih je bilo zastupljeno po opunomoćeniku, te je ukupno bilo predstavljeno 158.321 dionica od 260.000 dionica. Nakon čitanja prijedloga Upravnog odbora, prijedlog o združivanju s *Atlantskom plovidbom »Ivo Račić«* prihvaćen je jedno-glasno, bez rasprave.⁶²

Iz "Predloga" Upravnog odbora priloženog zapisniku⁶³ proizlazi da je on rezultat pregovora o združivanju vođenih s Upravnim odborom *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*, s kojim su se sporazumjeli da je "u obostranom interesu da se ovo spajanje izvrši. Tim spajanjem izvršila bi se koncentracija kapitala, plovnog parka i uprave oba dva nacionalna društva, da ovako spojeni (svojim opsežnim i solidnim radom) što bolje koriste našem pomorstvu, općim privrednim interesima i svojim akcionarima." Združivanje se imalo provesti na sljedeći način:

1. *Jugoslavensko - američanska plovidba a. d.* u Splitu mijenja ime u *Jugoslavenski Lloyd a. d.* u Splitu;

2. *Atlantska plovidba »Ivo Račić« a. d.* u Splitu sa svom pokretnom i nepokretnom imovinom, aktivom i pasivom, združivanjem prelazi u tvrtku *Jugoslavensko - američanska plovidba*, odnosno *Jugoslavenski Lloyd a. d.* u Splitu, te prestaje postojati kao samostalno društvo;

3. tim prijelazom u vlasništvo *Jugoslavensko - američanske plovidbe*, odnosno *Jugoslavenskog Lloyda* prelaze parobrodi: *Epidauro*, *Iskra*, *Izvor*, *Istina*, *Izrada*, *Izabran*, *Izgled*, *Istok*, *Ivo Račić*, *Marija Račić*, *Nemanja*, *Vidovdan*, *Dušan Silni* i *Carica Milica*, te će im kao vlasnik u *Registru parobroda duge plovidbe* kod *Direkcije pomorskog saobraćaja* u Splitu biti ubilježeni *Jugoslavenski Lloyd*;

⁶¹ *JBSD, Kargotić*, 109, 33031/1928. i 33032/1928.

⁶² *JBSD, Kargotić*, 109, 33031/1928.

⁶³ *JBSD, Kargotić*, 109, 33031/1928, Prilog. Ovaj je Prijedlog gotovo istovjetan Prijedlogu Upravnog odbora *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*. Usporedi 33032/1928, Prilog.

4. dioničari *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* dobivaju, prema procjeni vrijednosti imovine koju ustupaju *Jugoslavensko - američkoj plovidbi*, za svaku dionicu nominalne vrijednosti 500 dinara po 5.666 dionica nominalne vrijednosti 25 zl. dinara *Jugoslavensko - američke plovidbe*, odnosno *Jugoslavenskog Lloyd*a, što ukupno iznosi 340.000 dionica vrijednosti 8,500.000 zl. dinara;

5. u tu svrhu *Jugoslavensko - američka plovidba* treba provesti ranije izglasano povećanje dioničke glavnice (na redovitoj skupštini 1927 godine) sa 6,5 milijuna na 12,5 milijuna zl. dinara, te preko toga povisiti svoju glavicu za daljnjih 2,5 milijuna, kako bi ukupno iznosila 15 milijuna zl. dinara;

6. aktiva i pasiva *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* predat će se *Jugoslavensko - američkoj plovidbi*, odnosno *Jugoslavenskom Lloyd*u prema stanju 1. siječnja 1929.

U skladu s ovim Prijedlogom, skupština *Jugoslavensko - američke plovidbe* izglasala je promjene društvenih pravila vezane uz izmjenu naziva društva, osnivače i glavicu društva. Zadnja točka dnevnog reda ove skupštine (*Eventualia*) protekla je u znaku komentara I. F. Vukić-Lupisa⁶⁴ o namjeri vlade da sklopi ugovor o putničkoj iseljeničkoj liniji za Južnu Ameriku uz državnu subvenciju s jednim stranim parobrodarskim društvom. Prema njegovom mišljenju, vlada bi time morala nadoknađivati deficit na nerentabilnoj pruži ili poticati iseljavanje, pogotovo ako bi takvu liniju držao luksuzni brod, te bi bilo bolje da "Vlada sklopi ugovor s domaćim društvom, koje bi u tu svrhu moglo upotrebiti parobrode udešene samo za prevoz putnika III. klase i za prevoz robe." Njegovo mišljenje podržao je M. Kolin, ističući kako vlada sebi ne može priuštiti subvenciju u neodređenoj visini, obvezujući se na nadoknadu gubitaka i određenog postotka dobitka koje bi na toj liniji imalo strano parobrodarsko društvo.⁶⁵

Naprijed navedeni prijedlog o združivanju prihvaćen je i na skupštini *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*.⁶⁶ Skupštini su osobno bila nazočna 4 dioničara, a

⁶⁴ Ivan F. Lupis-Vukić prvi put se spominje kao dioničar *Jugoslavensko - američke plovidbe* upravo na ovoj skupštini i to kao Vukić-Lupis. Moguće je on već i ranije bio njezin dioničar, jer cjelokupnim popisom raspoložemo tek za osnivačku skupštinu. I. F. Lupis-Vukić još je jedna osoba povezana s iseljenicima - dioničarima. Godine 1929. otišao je u Južnu Ameriku, gdje je radio na sređivanju arhiva *Jugoslavenske narodne obrane*, a veze s iseljenicima na tom prostoru imao je još prije I. svjetskog rata. Usporedi: S. Zvizdić, »Pasko Baburica: život iseljenika.«; Lj. Antić, *Naše iseljeničtvo u Južnoj Americi i stvaranje jugoslavenske države 1918*: 48.

⁶⁵ *JBSD, Kargotić*, 109, 33031/1928.

⁶⁶ *JBSD, Kargotić*, 109, 33032/1928.

9 ih je bilo zastupljeno po opunomoćeniku, tako da je na skupštini ukupno bilo zastupljeno 13 dioničara s 34.289 (6.859 glasova) od 60.000 dionica. Društvena glavnicu u vrijeme održavanja ove izvanredne skupštine iznosila je 30 milijuna dinara. Detaljniji popis prikazan je u tablici 4. On nam barem donekle daje nešto plastičniju sliku o dioničarima nego raniji zapisnici. Najjači dioničar zastupljen na skupštini bila je *Srpska banka d. d. Zagreb*, koja je u to vrijeme držala 38,5% ukupnog broja dionica. Po broju dionica slijedila ju je *Banka Braća Turković* s 18,1%. Najjači pojedinačni dioničar zastupljen na ovoj skupštini, Bože Banac, imao je tek 2,4% dionica. Od 13 zastupljenih dioničara za 6 ih se može sa sigurnošću tvrditi da su ujedno bili i dioničari *Jugoslavensko - američke plovidbe* (Banac, Kolin, Marinović, Kunej, Kurt i Gilić). To svakako nisu brojem dionica najjači dioničari, ali su imali utjecaja kako u upravi, tako i na skupštinama društva. Na žalost, zapisniku skupštine *Jugoslavensko - američke plovidbe* nije priložen ovakav popis, pa se podudarnosti ne mogu u potpunosti utvrditi. Može se primijetiti da je na izvanrednoj skupštini *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić« Miše Kolin raspolagao s punomoćima svih dioničara koji su izdali takve punomoćnice, te je na temelju toga očito i imao glavnu riječ.

Tablica 4. Popis dioničara *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić« zastupljenih na skupštini društva 14. prosinca 1928. godine

Redni broj	Dioničar	Osobno - opunomoćenik	Broj dionica	Broj glasova
1.	Srpska banka d. d. Zagreb	Miše Kolin	21519	4304
2.	Banka Braća Turković	Miše Kolin	10873	2175
3.	B. N. Banac	Miše Kolin	1450	290
4.	Miše Kolin	osobno	150	30
5.	dr Niko Marinović	Miše Kolin	100	20
6.	Marko Kunej	osobno	70	14
7.	J. Učović	Miše Kolin	62	13
8.	S. Miljanović	Miše Kolin	25	5
9.	Oskar Kurt	osobno	10	2
10.	Ž. Kovanović	Miše Kolin	10	2
11.	N. Ilić	Miše Kolin	10	2
12.	Andro Gilić	osobno	5	1
13.	N. Dimović	Miše Kolin	5	1

Izvor: JBSD, *Kargotić*, 109, 33032/1928, Prilog.

Napomena: U originalnom popisu priloženom zapisniku dioničari nisu poredani nekim određenim redoslijedom. Radi lakšeg snalaženja, ovdje ih navodim prema broju dionica kojima su raspolagali.

Izveštaje o skupštinama obaju društava, održanima 14. prosinca 1928., donosi i tjednik *Privrednička riječ*, koji namjeru združivanja ocjenjuje vrlo pohvalno, posebno stoga što je središnja vlada u to vrijeme namjeravala sklopiti “nekakav aranžman” za prijevoz iseljenika s nekim stranim parobrodarskim društvima, s tim da bi brodovi koji bi držali tu liniju plovili pod jugoslavenskom zastavom. Nepotpisani novinar ovog tjednika, koji je inače zastupao stavove *Trgovačke i obrtničke komore* u Splitu, izražava nadu da će umjesto toga prijevoz iseljenika preuzeti novoformirani *Jugoslavenski Lloyd*.⁶⁷

Kako je združivanje provedeno s 1. siječnja 1929. tako su redovite godišnje skupštine s izvješćima o poslovanju u 1928. godini još uvijek formalno održavane odvojeno. Obje su održane 20. srpnja 1929. u prostorijama *Trgovačke i obrtničke komore* u Splitu. Kako je *Jugoslavensko - američka plovidba* promijenila ime, njezina je skupština održana pod novim imenom društva kao skupština *Jugoslavenskog Lloyd*a, a s izvješćem o poslovanju *Jugoslavensko - američke plovidbe* u poslovnoj godini 1928.⁶⁸ Skupštini je bilo nazočno 7 dioničara, a 11 ih je bilo zastupljeno po opunomoćeniku, te je na skupštini ukupno bilo zastupljeno 18 dioničara s 247.447 dionica. Društvena glavnica u vrijeme održavanja skupštine iznosila je 15 milijuna zlatnih dinara podijeljenih na 600.000 dionica. Skupštinom je predsjedao Niko Marinović, a uz njega su kao ovjerovitelji zapisnik potpisali Niko Ilić i Marko Kunej. Skupština je započela odavanjem počasti predsjedniku društva Nikoli Mihanoviću, koji je preminuo u Buenos Airesu 24. lipnja 1929., a svojim je djelovanjem bitno doprinio razvoju pomorstva kako u Argentini, tako i u Jugoslaviji. Prema izvješću Upravnog odbora, i poslovna godina 1928. bila je u znaku niskih navala na pomorskom tržištu, no društveni su parobrodi imali dovoljno posla, jer “društvo za sreću raspolaže sa velikim svetskim vezama ne samo u Engleskoj nego i na svetskim tržištima, a pogotovo u celoj Južnoj Americi, gdje je promet naših ladja usko vezan sa izvozom i uvozom ovih zemalja.” Godine 1928. preuzet je i novi parobrod, *Tomislav*, sagrađen u brodogradilištu *R. Duncan* u Glasgowu, te je postao deseti parobrod *Jugoslavensko - američke plovidbe*. Združivanjem s *Atlantskom plovidbom »Ivo Račić«*, *Jugoslavenski Lloyd* imao je sveukupno 24 parobroda duge plovidbe ukupne nosivosti oko 200.000 tona. Program umnažanja i pomlađivanja flote

⁶⁷ *Privrednička riječ*: tjednik za promicanje interesa trgovačko-obrtničkog staleža, 22. 12.1928: 1. Novinari u to vrijeme u pravilu nisu potpisivali članke, te je teško utvrditi tko je autor nekog teksta.

⁶⁸ *JBSD, Kargović*, 110, 33389/1929.

društva nastavljen je naručivanjem dviju novogradnji. Društvo je poslovnu godinu 1928. zaključilo s čistim dobitkom 713.388 zl. dinara, te je kao i ranije dioničarima isplaćena dividenda od 10%. Za članove Upravnog i Revizornog odbora bile su predviđene naknade u istim iznosima kao i na prethodnoj skupštini *Jugoslavensko - američanske plovidbe*.⁶⁹

U novi Upravni odbor, na prijedlog Marka Kuneja, izabrani su Miho Mihanović,⁷⁰ Pasko Baburica, Božo Banac, Frano Petrinović, Miše Kolin i Niko Marinović. U novi Revizorni odbor, također na prijedlog Marka Kuneja, izabrani su Ivan Dinko Ilić, Pero Banac i Sava Miljanović.⁷¹ Od šest članova Upravnog odbora *Jugoslavenskog Lloyda* četiri su bila i u ranijem Upravnom odboru *Jugoslavensko - Američanske plovidbe* (Baburica, Petrinović, B. Banac i Kolin), a jedan u Nadzornom odboru (Marinović). Miho Mihanović zapravo je zamijenio svog starijeg brata Nikolu, koji je preminuo. Trojica su ujedno bila i članovi ranijeg Upravnog odbora *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* (B. Banac, Kolin, Marinović). Od tri člana Revizornog odbora *Jugoslavenskog Lloyda* dvojica su bili članovi ranijeg Nadzornog odbora *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* (P. Banac i Miljanović). Nova osoba u ovom odboru je Ivan Dinko Ilić, koji je bio dioničar *Jugoslavensko - američanske plovidbe* od njezina osnutka. U vrijeme ove skupštine Ivan Dinko Ilić bio je čelna osoba dioničkog društva *Jadransko - primorski bauxit* u Splitu, formiranog gotovo istovremeno s *Jugoslavenskim Lloydom*, združivanjem tvrtki *Jadranski bauxit d. d.* i *Primorski bauxit d. d.*⁷²

Skupština *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* održana je po običaju pola sata kasnije, s istim predsjedavajućim i ovjeroviteljima zapisnika.⁷³ Skupštini je bilo nazočno 5 dioničara, a 6 ih je bilo zastupljeno po opunomoćenicima, te je ukupno bilo predstavljeno 11 dioničara s 34.560 dionica, odnosno 6.912 glasova. Dionička glavica u vrijeme održavanja ove skupštine iznosila je 30 milijuna dinara. Prema izvješću Upravnog i Revizornog odbora,⁷⁴ ovo je parobrodarsko društvo u prethodnoj godini, nesrećom u Magellanovu tjesnacu, izgubilo parobrod *Nevesinje*, sagrađen 1918. godine, što je bila prva teška

⁶⁹ *JBSD, Kargotić*, 110, 33389/1929, Prilog.

⁷⁰ U ovom zapisniku naveden kao Mihajlo Mihanović.

⁷¹ *JBSD, Kargotić*, 110, 33389/1929.

⁷² *JBSD, Kargotić*, 110, 33299/1929. i 33300/1929.

⁷³ *JBSD, Kargotić*, 110, 33390/1929.

⁷⁴ *JBSD, Kargotić*, 110, 33390/1929, Prilog.

nesreća na moru koju je pretrpio neki društveni parobrod, srećom bez ljudskih žrtava. Gubitak parobroda društvo je nadomjestilo kupovinom parobroda *Istok*, građenog 1913. godine, koji ne treba miješati s istoimenim parobrodom građenim 1912. godine, koji je društvo prodalo 1927. godine. *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* zaključila je svoje samostalno poslovanje s čistim dobitkom od 14,315.119 dinara, honorarom članovima Upravnog odbora od gotovo 78 tisuća dinara, dividendom dioničarima od 18,6%, te dobro popunjenim amortizacionim i rezervnim fondovima. Zadnja godina samostalnog poslovanja bila je za ovo društvo, unatoč jednoj teškoj pomorskoj nesreći, vrlo uspješna.

Djelovanje Jugoslavenskog Lloyd a. d. 1929.-1931.

Zapisnik skupštine dioničara *Jugoslavenskog Lloyd a. d.* u Splitu održane 30. lipnja 1930., s izvješćem za poslovnu godinu 1929. daje pregled poslovanja ovog parobrodarskog društva u prvoj godini njegovog djelovanja.⁷⁵ Ova je skupština, kao i skupštine društava čijim je združivanjem nastao *Jugoslavenski Lloyd*, održana u prostorijama *Trgovačke i obrtničke komore* u Splitu (Sinjska ul. 7). Na skupštini je bilo nazočno 7 dioničara, a 6 ih je bilo zastupljeno preko opunomoćenika, te je na skupštini ukupno bilo zastupljeno 13 dioničara s 324.407 dionica i isto toliko glasova (tablica 5). Dionička glavnica ostala je ista kao i u vrijeme združivanja i iznosila je 15 milijuna zlatnih dinara razdijeljenih u 600.000 dionica. Skupštinom je predsjedao Niko Marinović, a zapisnik su, uz njega, potpisali kao ovjerevitelji Marko Kunej i Branko Novaković.

Na knjižici s tiskanim izvješćima odbora, bilancom, računima i popisom parobroda⁷⁶ vidljiva je promjena u popisu članova Upravnog odbora u odnosu na popis izabranih na prethodnoj skupštini. Na popisu članova Upravnog odbora iz 1930. godine nema šest nego pet članova, a u odnosu na popis izabranih na prethodnoj skupštini nedostaje Miho Mihanović.⁷⁷ Ovu promjenu ne prati nikakav komentar, bilo u zapisniku, bilo u prilogima zapisniku. Kao predsjednik Upravnog odbora 1930. godine naveden je Pasko Baburica.⁷⁸

⁷⁵ *JBSD, Kargotić*, 111, 33937/1930.

⁷⁶ *JBSD, Kargotić*, 111, 33937/1930, Prilog A.

⁷⁷ Mihanović ovoj skupštini nije bio nazočan niti je kome dao punomoć da ga zastupa. U zapisniku iz 1931. na popisu zastupanih dioničara nalazimo tvrtku s imenom njegovog pokojnog brata, pa je moguće da je preko te tvrtke i dalje imao dionički udio.

⁷⁸ *JBSD, Kargotić*, 111, 33937/1930; 112, 34402/1931.

Tablica 5. Popis dioničara *Jugoslavenskog Lloyda* zastupljenih na skupštini društva 30. lipnja 1930. godine

Redni broj	Dioničar	Osobno - opunomoćenik	Broj dionica i glasova
1.	Srpska banka d. d. Zagreb	dr N. Marinović	238000
2.	Banka Turković	dr. N. Marinović	71646
3.	Srpska banka d. d. filijala Split	direktor filijale B. Novaković	7600
4.	Prva hrvatska štedionica	M. Janković	3500
5.	B. N. Banac	dr. N. Marinović	2000
6.	dr E. Grgić	osobno	816
7.	J. D. Ilić	osobno	200
8.	dr N. Višnovac	osobno	150
9.	N. Dimović	osobno	145
10.	dr N. Marinović	osobno	100
11.	dr A. Gilić	osobno	100
12.	M. Kolin	dr. N. Marinović	100
13.	M. Kunej	osobno	50

Izvor: JBSD, *Kargotić*, 111, 33937/1930, Prilog B.

Napomena: U originalnom popisu priloženom zapisniku dioničari nisu poredani nekim određenim redoslijedom. Radi lakšeg snalaženja, ovdje ih navodim prema broju dionica kojima su raspolagali.

Na popisu dioničara zastupljenih na skupštini 1930. godine kao najjači dioničar nakon formiranja *Jugoslavenskog Lloyda* izdvaja se *Srpska banka d. d. Zagreb* s 39,6% ukupnog broja dionica, dok je njezina podružnica u Splitu držala 1,2% dionica. Primjetno je da je udio dionica *Jugoslavenskog Lloyda* koji je ova banka držala znatno veći od udjela koji bi držala samo kao raniji dioničar *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić«, čak i kad se uzme u obzir da je odlukom o združivanju 1 dionica *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić« mijenjana za 5.666 dionica *Jugoslavenskog Lloyda* (ranije *Jugoslavensko - američanske plovidbe*), jer bi samo tom promjenom *Srpska banka d. d. Zagreb* imala gotovo upola manje dionica *Jugoslavenskog Lloyda*.⁷⁹ Stoga se može pretpostaviti

⁷⁹ Prema Popisu dioničara *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić« na izvanrednoj skupštini 14. prosinca 1928. uoči združivanja, *Srpska banka d. d. Zagreb*, držala je 21.519 dionica *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić«. Mijenjanjem tih dionica za dionice *Jugoslavenskog Lloyda* *Srpska banka d. d. Zagreb* trebala je dobiti oko 121.927 dionica *Jugoslavenskog Lloyda* ($21.519 \times 5,666 = 121.926,65$), a prema popisu dioničara nazočnih skupštini 30. lipnja 1930. držala je 238 000 dionica *Jugoslavenskog Lloyda*.

da je *Srpska banka* ili već ranije imala znatan dio dionica *Jugoslavensko - američanske plovidbe* ili je dio otkupila od drugih dioničara u vrijeme združivanja. Slično se, ali u mnogo manjoj mjeri, može primijetiti i za *Banku Braća Turković*, koja je u vrijeme ove skupštine držala oko 10.040 dionica više nego što ih je mogla dobiti samo promjenom dionica *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* za dionice *Jugoslavenskog Lloyda*.⁸⁰ Ipak, na skupštini 1930. godine znatan broj dioničara nije bio zastupljen, pa je detaljnije razlaganje o promjenama moguće tek nakon što se u usporedbu uključe i popisi dioničara zastupljenih na kasnijim skupštinama *Jugoslavenskog Lloyda*.

Združivanjem je u *Jugoslavenski Lloyd*, kako je naprijed rečeno, *Jugoslavensko - američanska plovidba*, uz ostalu imovinu, unijela 10 parobroda, a *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* 14 parobroda. Time je na početku godine 1929. *Jugoslavenski Lloyd* imao 24 parobroda duge plovidbe. Prema izvješću Upravnog odbora,⁸¹ društveni su parobrodi u 1929. godini zabilježili jednu nesreću, a radilo se o požaru na parobrodu *Nikola Mihanović*. Štetu od požara pokrilo je osiguranje, ali je uprava ipak prodala parobrod, "jer su reparacije bile skopčane sa troškom nesrazmjernim sa godinama lagje." Parobrod je bio građen 1906. godine. Tijekom iste godine preuzeti su novoizgrađeni parobrodi *Avala* i *Triglav*, čime je ukupni broj društvenih parobroda povećan na 25, s ukupnom nosivošću od 207.296 tona. Popis parobroda u vrijeme održavanja skupštine i podaci o njima prikazani su u tablici 6. Zbog kupovine novih parobroda nije podizana društvena glavica, već su nabavljani dugoročnim kreditom, uz obročne isplate brodogradilištima. Kolikogod da su ranija izvješća Upravnog odbora uglavnom ocjenjivala stanje u svjetskom pomorstvu lošim, s tek povremenim i mjestimičnim konjunkturama, ta su se razdoblja pokazala dobrima u odnosu na ocjenu stanja u godini 1929., posebno u njezinoj drugoj polovici, kada se počela osjećati velika gospodarska kriza, čije se negativne posljedice ni u prvoj polovici 1930. godine nisu ublažile. Tadašnje stanje na svjetskom pomorskom tržištu opisano je na sljedeći način: "Već u drugoj polovini protekle godine pomorsko prevozno tržište počelo je do znatno pada. Postepeno su se prevozne stavke do te mjere snizivale te su Oktobra mjeseca došle bile na tako niski nivo, da nije bilo jednog svjetskog tržišta

⁸⁰ Ova je banka u vrijeme izvanredne skupštine *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* imala 10.873 dionice, te je promjenom trebala dobiti oko 61.606 dionica *Jugoslavenskog Lloyda* (10.873 x 5,666 = 61.606,41), no prema popisu dioničara nazočnih skupštini 30. lipnja 1930., držala je 71.646 dionica *Jugoslavenskog Lloyda*.

⁸¹ *JBSD, Kargović*, 111, 33937/1930., Prilog A.

Tablica 6. Parobrodi *Jugoslavenskog Lloyda* na kraju poslovne godine 1929., prema izvješću skupštini društva održanoj 30. lipnja 1930. godine (preneseno iz: JBSD, *Kargotić*, 111, 33937/1930, Prilog)

Br.	IME	Registar T.		Nasl. tonala magl. tona	Dimenzije u uglj. stopama			Godina završetka
		Brutto	Netto		duljina	širina	visina	
1	Izvor	3880	2442	6400	340'0"	47'1"	29'8"	1898
2	Izrada	3518	2210	6400	360'2"	50'3"	24'0"	1910
3	Istina	3546	2244	6400	360'5"	50'3"	24'0"	1910
4	Ivo Račić	3718	2273	6460	350'4"	49'1"	26'3"	1907
5	Iskra	4080	2604	6886	345'0"	48'8"	30'2"	1902
6	Epidauro	4295	2782	7234	360'0"	48'0"	30'8"	1901
7	Marija Račić . . .	4200	2619	7280	378'1"	52'3"	26'3"	1911
8	Njegoš	4375	2727	7455	375'3"	52'0"	28'0"	1908
9	Izgleđ	4303	2707	7690	378'0"	53'3"	26'9"	1911
10	Izabran	4307	2661	7716	378'2"	53'3"	26'9"	1912
11	Nemanja	5226	3178	8150	400'3"	52'3"	31'0"	1918
12	Jugoslavija	5168	3304	8250	410'1"	49'3"	32'3"	1901
13	Dušan Silić	5654	3591	8640	421'0"	55'1"	31'2"	1906
14	Preradović	5340	3415	8600	420'5"	54'5"	30'8"	1907
15	Gundulić	5291	3299	8620	409'0"	55'1"	31'3"	1911
16	Vidovdan	5581	3543	8670	421'9"	55'3"	31'2"	1906
17	Tomislav	5411	3249	8700	403'0"	52'3"	29'8"	1928
18	Zrinski	5645	3544	8825	399'6"	53'0"	35'4"	1920
19	Marija Petrinović .	5699	3567	8900	399'6"	53'0"	35'4"	1918
20	Vojvoda Putnik . .	5875	3750	9450	400'0"	52'0"	38'0"	1916
21	Istok	5908	3714	9700	423'5"	56'0"	31'3"	1913
22	Aleksandar I. . . .	5948	3783	9850	423'5"	56'0"	31'3"	1927
23	Carica Milica . . .	6390	3932	9980	425'0"	56'1"	31'8"	1928
24	Avala	6378	3863	10570	425'0"	58'2"	31'2"	1929
25	Triglav	6361	3850	10570	425'0"	58'2"	31'2"	1929
26	Trepča*	—	—	8850	—	—	—	1930
				216146				

*) u gradnji

koje je moglo da pokrije brodske izdatke, a kamo li da ostavi kakvu maržu za amortizaciju ili zaradu. Od onda do danas je to stanje sve na gore išlo, pa je posljedica bila raspreda i vezivanje lagja, na koja su se sva parobrodarska društva u većoj ili manjoj mjeri odlučivala. Danas se situacija pomorskog prevoznog tržišta, pogotovo u koliko se tiče teretnih lagja u slobodnoj plovidbi, može najbolje označiti jedino tako ako se kaže da je nezapamćena kod današnje generacije.” Uprava *Jugoslavenskog Lloyd*a nastojala je odgađati vezivanje parobroda koliko god je to bilo moguće, smatrajući to krajnjom mjerom “koja je skopčana sa otpuštanjem skoro 9/10 posade sa svake lagje.” Tijekom 1929. godine uprava je ipak pronalazila dovoljno posla za sve parobrode, te je s njihovom raspredom i vezivanjem započela tek u ožujku 1930. godine. Do skupštine, na kraju lipnja, vezano je devet parobroda - *Avala*, *Dušan Silni*, *Epidauro*, *Iskra*, *Izvor*, *Marija Petrinović*, *Marija Račić* i *Preradović*. Zarada u prvoj polovici 1929. godine ipak je procijenjena dobrom te je, zahvaljujući tom dijelu godine, cijela poslovna godina 1929. zaključena s čistim dobitkom, nešto manjim od 2 milijuna zlatnih dinara. U usporedbi s prethodnim poslovnim godinama, ovaj je dobitak ipak vrlo nizak.

O poslovanju s različitim područjima svijeta tijekom poslovne godine 1929. u istom izvješću stoji: “Naši su parobrodi i tekom prošle godine tražili zarade po svim svjetskim tržištima, Evropskim i prekookeanskim, u Sjevernoj i Južnoj Americi, sa ove i sa one strane Paname, u Australiji i u Africi, pa su u tim putovanjima prevalili oko 930.000 milja, a prenijeli su oko 755.000 tona raznog tereta. Osim toga prevezeno je oko 150.000 m; drveta u vrijednosti od cirka 160 milijona Dinara. Izvoz te velike količine drveta vršio se beziznimno iz naših luka, najviše za Južnu Ameriku i to dobrim dijelom u manjim partijama našom redovnom trgovačkom linijom, koju smo neprekidno i sa velikim gubitkom podržavali, i koju danas podržavamo između naših luka i Argentinskih, doprinosajući u izdašnoj mjeri razvitku prometa drvetom, koje je doista naš najvažniji eksportni artikal.”⁸²

Uvođenje ove redovite trgovačke linije ne spominje se na skupštinama održanima u prethodnoj godini, no u nastavku ovog izvješća stoji da je društvo drži “već eto dve godine”, prema čemu bi se moglo zaključiti da je uvedena 1928. godine. Upravo u vrijeme održavanja skupštine krajem lipnja 1930. godine beogradska je vlada odobrila stalnu subvenciju za ovu liniju.⁸³

⁸² *JBSD, Kargotić*, 111, 33937/1930., Prilog A.

⁸³ *JBSD, Kargotić*, 111, 33937/1930., Prilog A.

Komentar u njezinoj neisplativosti možda nije sasvim u skladu s naglašavanjem trgovine s Argentinom kao jednim od temelja uspješnosti društva kako na ovoj, tako i na prethodnim skupštinama, no valja voditi računa da je i na isplativost ove linije morala utjecati velika gospodarska kriza. Prema *Pomorskom godišnjaku* iz 1929. godine, radi se o liniji iz Sušaka za Alžir (Oran) - Buenos Aires - Rosario di Santa Fe, koju je jednom mjesečno držao *Jugoslavenski Lloyd*.⁸⁴ Nakon uvođenja državne subvencije, ona je u polasku obavezno dodirivala više domaćih luka, te je sredinom tridesetih godina definirana kao linija Sušak - Šibenik - Split - Dubrovnik - Oran - Montevideo - Buenos Aires - Rosario di Santa Fe.⁸⁵

Stanje na tržištu i nizak dobitak u prethodnoj godini naveli su Upravni odbor na oprez, pa su skupštini predložili da se cijela zarada prebaci u fondove društva, te da se ne dijeli nikakva dividenda dioničarima, iako bi je bilo moguće dijeliti. Ni članovima Upravnog odbora nije određena nikakva novčana nagrada, već je samo članovima Revizornog odbora predviđena nagrada u ranijem iznosu od 1.500 zl. dinara. Skupština je ovo jednoglasno prihvatila, kao i cijelo izvješće. Ipak, s druge strane, isti je Upravni odbor pokazao optimizam u pogledu prebrođivanja svjetske krize narudžbom novog parobroda u 1929. godini, koji je porinut krajem svibnja 1930. godine, a nazvan je *Trepča*.⁸⁶

Od 1931. godine uprava *Jugoslavenskog Lloyda* imala je adresu u Zagrebu (Gundulićeva 3), dok je sjedište društva ostalo u Splitu.⁸⁷ Redovita godišnja skupština s izvješćem za poslovnu godinu 1930. održana je 6. lipnja 1931. godine.⁸⁸ Skupštinom je predsjedao Božo Banac, a uz njega su zapisnik potpisali kao ovjervitelji Marko Kunej i Branko Novaković. Društvena glavnica je, kao i u vrijeme osnutka, iznosila 15 milijuna zl. dinara razdijeljenih u 600.000 dionica. Na skupštini je bilo nazočno 9 dioničara, a 10 ih je zastupano po opunomoćenicima, te je na skupštini ukupno bilo zastupljeno 19 dioničara s 516 802 dionice. Popis zastupljenih dioničara detaljnije je prikazan u tablici 7. Skupština je započela odavanjem počasti dr Niki Marinoviću, članu

⁸⁴ *Pomorski godišnjak* 3 (1929): 207. Pruga je tamo navedena kao Sušak - Alžir - Buenos Aires - Oran - Rosario di Sta Fe. Smještanje Orana iza Buenos Airesa vjerojatno je greška, koja se ne ponavlja u kasnijim izdanjima ove publikacije.

⁸⁵ *Pomorski godišnjak* 9 (1935): 94, 232, 236.

⁸⁶ *JBSD, Kargotić*, 111, 33937/1930.; usporedi na istom mjestu: Prilog A.

⁸⁷ *Pomorski godišnjak* 5 (1931): 67.

⁸⁸ *JBSD, Kargotić*, 112, 34402/1931.

Tablica 7. Popis dioničara *Jugoslavenskog Lloyda* zastupljenih na skupštini društva 6. lipnja 1931. godine

Redni broj	Dioničar	Osobno - opunomoćenik	Broj dionica i glasova
1.	Srpska banka d. d. Zagreb	zastupana po dr S. Kneževiću	238000
2.	Baburizza & Co. Ltd.	zastupana po dr Lj. Leontiću	137336
3.	Braća Turković, Zagreb	zastupana po dr S. Kneževiću	71646
4.	Sociedad Anonima Industrial y Comercial Nicolas Mihanović	zastupana po B. N. Bancu	50000
5.	Srpska banka d. d., filijala Split	zastupana po B. Novakoviću	7927
6.	Frano Petrinović	zastupan po dr Lj. Leontiću	4770
7.	B. N. Banac	osobno	2600
8.	dr Gjorgje Lučić Roki	osobno	1311
9.	dr Miše Kolin	zastupan po dr S. Kneževiću	1200
10.	Sava Miljanović	osobno	530
11.	Gjorgje Velisavljević	zastupan po B. Novakoviću	500
12.	Jovan Škera	zastupan po S. Miljanoviću	272
13.	Ivan Dinko Ilić	osobno	200
14.	kap. A. J. Ivanović	osobno	100
15.	dr Andro Gilić	osobno	100
16.	dr Ljubo Leontić	osobno	100
17.	Nebojša Dimović	zastupan po dr A. Giliću	100
18.	Marko Kunej	osobno	60
19.	dr Stijepo Knežević	osobno	50

Izvor: JBSD, *Kargotić*, 112, 34402/1931, Prilog B.

Napomena: U originalnom popisu priloženom zapisniku dioničari nisu poredani nekim određenim redoslijedom. Radi lakšeg snalaženja ovdje ih navodim prema broju dionica kojima su raspolagali.

Upravnog odbora *Jugoslavenskog Lloyda*, te jednom od osnivača i članu Upravnog odbora *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*, koji je preminuo 23. kolovoza 1930. Umjesto njega, za novog člana Upravnog odbora *Jugoslavenskog Lloyda*, na prijedlog Stijepe Kneževića, aklamacijom je izabran Đorđe Velisavljević, generalni direktor *Srpske banke d. d. Zagreb*, koja je u to vrijeme bila najjači dioničar *Jugoslavenskog Lloyda*. Na skupštini je biran i Revizorni odbor, kojemu je istekao mandat. Na prijedlog predsjedavajućeg, aklamacijom su izabrani Ivan Dinko Ilić, Sava Miljanović i Ljubo Leontić. Ivan Dinko Ilić

i Sava Miljanović bili su članovi prethodnog Revizornog odbora *Jugoslavenskog Lloyda*, a Ljubo Leontić je ranije bio član Revizornog odbora *Jugoslavensko - američanske plovidbe*.

Prema izvješću Upravnog i Ravizornog odbora, poslovanje društva u prethodnoj godini bilo je pod utjecajem opće gospodarske krize koja nije mimošla ni pomorstvo. Za sve raspoložive parobrode nije bilo moguće naći posao, pa je neko vrijeme bilo vezano čak 12 parobroda, a u vrijeme održavanja skupštine taj je broj smanjen na 5. Društvo je posebno pogađala kriza na Južno-američkom pomorskom tržištu. Redovita mjesečna pruga za Argentinu donekle je bila isplativa u polasku, ali u povratku nije bilo nikakve zarade, a državna je subvencija nadoknađivala tek dio gubitka. Sveukupno, *Jugoslavenski Lloyd* je u poslovnoj godini 1930. zabilježio ukupni gubitak od 1,841.350 zl. dinara, što je amortizirano dobitkom iz prethodnih godina, pa je konačno stanje na računu ipak pokazivalo skromno pozitivno stanje od 837.920 zl. dinara. Dividenda dioničarima stoga nije predviđena, kao ni nagrada članovima Upravnog odbora, već je samo članovima Revizornog odbora, kao i ranije, predviđena ukupna nagrada od 1.500 zl. dinara. Ostatak je prenesen na račun za sljedeću godinu. Unatoč gubitcima, Uprava je nastavila kupovati parobrode. Tada je kupljen vjerojatno najpoznatiji parobrod *Jugoslavenskog Lloyda* - luksuzni turistički parobrod *Kraljica Marija*. Prema izvješću uprave, društvo ga je nabavilo “iskoristivši povoljne konjunktore”, a parobrodu je “blagovoljela da kumuje Njezino Veličanstvo Kraljica dozvolivši da on nosi Njezino Svijetlo Ime.” Po svojim dimenzijama bio je to najveći parobrod *Jugoslavenskog Lloyda* i jedini namijenjen putničkom prometu, “snabdjeven svim modernim konforom za 400 putnika, sve I. klase.” Od ožujka do listopada 1931. *Kraljica Marija* je držala redovitu prugu, saobraćajući dva puta mjesečno između Sušaka i Atene. Obrazloženje za ovu kupovinu uprava društva formulirala je u sebi svojstvenom jugoslavensko-domoljubnom stilu: “Svijesni stare izreke da je svaki početak težak predviđamo da promet s ovom lagjom neće za neko vrijeme biti plodonosan što se tiče njegove materijalne strane, ali je sigurno, da će mnogo doprinijeti posebnom i opštem nacionalnom prestižu u očima čitavog sveta.” U vezi s nabavom ovog parobroda kupljen je i tegljač nazvan Orjen, za koji je uprava procijenila da će biti vrlo koristan “s obzirom na oskudicu takvih teglača u našim lukama.”⁸⁹

⁸⁹ *JBSD, Kargotić*, 112, 34402/1931, Prilog A.

Ova kupovina, kao i kupovine četiri novosagrađena broda naručena i preuzeta prethodnih godina - *Tomislava*, *Triglava*, *Avale* i *Trepče*, pokrivena je uglavnom kreditima tvrtke *Baburizza & Co. Ltd.*, te kreditima britanskih brodogradilišta kod kojih su novogradnje građene. Tim je tvrtkama *Jugoslavenski Lloyd* ukupno dugovao oko 10 milijuna zl. dinara. S brodogradilištima je ranije ugovoreno obročno plaćanje, te je uprava društva smatrala da taj dio duga nije problem, za razliku od duga tvrtki *Baburizza & Co. Ltd.* Kako su za rješenje odnosa s tom tvrtkom "interesovana direktno dva člana Uprave", odobrenje za uređivanje odnosa zatraženo je od skupštine, pred koju je iznesen prijedlog rješenja dužničkog odnosa sklapanjem ugovora o dugoročnom zajmu za iznos od 300.000 funti sterlinga, uz zalog parobroda. Isplatu bi bili dužni izvršiti u roku od 12 godina, računajući od 1. siječnja 1933., uz kamatu od 6% godišnje. Kao moguće rješenje predviđeno je i izdavanje akcepata vjerovniku uz kamatu od 7%, ili založnica uz kamatu od 6%, s tim da će točan modalitet isplate uprava naknadno utvrditi s vjerovnikom. Ovaj je prijedlog uprave skupština usvojila jednoglasno, a uz njega je usvojila i izmjene društvenih pravila kako bi to bilo i po njima omogućeno, te je daljnji dogovor prepušten upravi društva i vjerovniku.⁹⁰

Zadnji zapisnik parobrodarskog društva *Jugoslavenski Lloyd* u spisima notara Luje Kargotića zapisnik je skupštine održane 11. lipnja 1932.⁹¹ I ovom je skupštinom predsjedao Božo Banac, a uz njega su zapisnik potpisali kao ovjerovitelji Marko Kunej i Branko Novaković. Skupštini je bilo nazočno 7 dioničara, a 5 ih je bilo zastupano po opunomoćeniku, te ih je ukupno bilo zastupljeno 12 s 243 112 dionica.⁹² Popis dioničara prikazan je u tablici 8. Ovim je popisom obuhvaćeno tek nešto više od 1/3 dionica, te on zapravo sadrži najmanje podataka od tri popisa prilagana zapisnicima skupština *Jugoslavenskog Lloyda* 1930., 1931. i 1932. Zanimljivo je usporediti ova tri popisa međusobno, te s podacima kojima raspolažemo o ranijim dioničarima *Jugoslavensko - američanske plovidbe* i *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*, čijim je združivanjem *Jugoslavenski Lloyd* nastao.

Prema sva tri popisa s početka 30-ih godina, najveći broj dionica *Jugoslavenskog Lloyda* u to je vrijeme držala *Srpska banka d. d. Zagreb*, koja

⁹⁰ *JBSD, Kargotić*, 112, 34402/1931; usporedi na istom mjestu Priloge A. i C.

⁹¹ *JBSD, Kargotić*, 112, 34729/1932.

⁹² *JBSD, Kargotić*, 112, 34729/1932, Prilog B.

Tablica 8. Popis dioničara *Jugoslavenskog Lloyd*a zastupljenih na skupštini društva 11. lipnja 1932. godine

Redni broj	Dioničar	Osobno - opunomoćenik	Broj dionica i glasova
1.	Srpska banka d. d. Zagreb	zastupana po B. N. Bancu	238000
2.	B. N. Banac	osobno	71646
3.	I. Grizogono, ministar u penziji	osobno	7600
4.	dr Miše Kolin	zastupan po B. N. Bancu	3500
5.	Sava Miljanović	zastupan po B. N. Bancu	2000
6.	Jovo Škera	zastupan po B. N. Bancu	816
7.	Branko Novaković	osobno	200
8.	Ivan Dinko Ilić	zastupan po B. N. Bancu	150
9.	dr Ljubo Leontić	osobno	145
10.	kap. A. J. Ivanović	osobno	100
11.	dr Andro Gilić	osobno	100
12.	Marko Kunej	osobno	100

Izvor: JBSD, *Kargotić*, 112, 34729/1932, Prilog B.

Napomena: U originalnom popisu priloženom zapisniku dioničari nisu poredani nekim određenim redoslijedom. Radi lakšeg snalaženja ovdje ih navodim prema broju dionica kojima su raspolagali.

je 1930. i 1931. godine imala 238.000 ili 39,6% dionica, dok je 1932. godine imala 236.000 ili 39,3% dionica. Njezina podružnica u Splitu imala je 1930. godine 7.600 ili 1,2% dionica, 1931. godine 7.927 ili 1,3%, dok za 1932. godinu ne raspolažemo podatkom. Dionički udio *Srpske banke* se, prema tome, zajedno s njezinom splitskom podružnicom, kretao oko 40%. Drugi jugoslavenski novčani zavod koji nalazimo na popisima dioničara, Banka *Braća Turković*, raspolagala je 1930. i 1931. godine s 71.646 ili 11,9%, dok za 1932. ne raspolažemo podatkom. Manji broj dionica imala je, prema popisu iz 1930. godine, *Prva hrvatska štedionica*. Ona je tada raspolagala sa svega 3.500 ili 0,6% dionica, dok za kasnije skupštine o njezinom dioničkom udjelu nema podataka. Sve su ove novčarske ustanove ranije bile dioničari *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić«, s tim što su dvije banke, koje su imale veće udjele, broj svojih dionica povećale u vrijeme ili neposredno nakon formiranja *Jugoslavenskog Lloyd*a. Posebno to vrijedi za *Srpsku banku d. d.*

Drugi dioničar *Jugoslavenskog Lloyda* prema postotku dionica u vlasništvu bila je početkom 30.-ih godina tvrtka *Baburizza & Co. Ltd.*, koja je 1931. godine imala 137.336 ili 22,9% dionica. No, ova je tvrtka ujedno u to vrijeme bila i vjerovnik *Jugoslavenskog Lloyda* za svotu u visini 300.000, jer je kreditirala kupovine novih brodova. Među pojedinačnim dioničarima na ova tri popisa ne spominje se Pasko Baburica, no popisom svih dioničara ne raspoložemo, pa nije isključeno da je i dalje određeni broj dionica glasio na njega osobno. Drugog čovjeka ove tvrtke, Franu Petrinovića, nalazimo na popisu iz 1931. godine s 4.770 ili 0,7% dionica. Na njegovo ime glasio je tada bitno manji broj dionica nego što ih je imao u ranijoj *Jugoslavensko - američanskoj plovidbi* u vrijeme njezina osnutka (15.000). Moguće je da su i on i Baburica, a vjerojatno i drugi dioničari *Baburizza & Co. Ltd.*, dionice prenijeli na tvrtku, no teško je ustanoviti kada je do toga došlo. Slično se može primijetiti i za dionice iseljenika u Argentini, braće Mihanović. Na popisu iz 1931. godine navedena je tvrtka *Sociedad Anonima Industrial y Comercial Nicolas Mihanovic* s 50.000 ili 8,3% dionica. Iako je broj dionica kojim je ova tvrtka raspolagala u *Jugoslavenskom Lloyd*u daleko veći od broja dionica kojim su braća Mihanović raspolagala u ranijoj *Jugoslavensko - američanskoj plovidbi* u vrijeme njezina osnutka, postotak udjela je daleko manji, jer se glavnicu u međuvremenu bitno povećala. Njihov utjecaj na upravljanje *Jugoslavenskim Lloyd*om uz to se i smanjio nakon smrti Nikole Mihanovića.

Općenito, udio iseljeničkog kapitala u vlasničkoj strukturi *Jugoslavenskog Lloyda* 1931. godine kretao se oko 1/3 dionica. Sa sigurnošću se može reći da je u rukama iseljenika tada bilo 192.106 ili 32% dionica, uz napomenu da nam je vlasništvo 13,9% dionica u vrijeme te skupštine nepoznato. Znatni dio dionica bio je u vlasništvu jugoslavenskih novčanih zavoda, *Srpske banke u Zagrebu*, njezine podružnice u Splitu i *Banke Braća Turković*, ukupno 52,9%. Ukoliko im pridodamo i udio *Prve hrvatske štedionice*, koji se spominje samo na popisu iz 1930. godine, udio domaćih banaka iznosio bi 53,5%. U vlasništvu pojedinih privatnih osoba kao manjih dioničara, čija su nam imena poznata, bilo je u isto vrijeme ukupno 1,2% dionica. Među njima je najveći broj dionica imao Božo Banac. Na skupštini 1930. godine zastupan je po opunomoćeniku s 2.000 dionica, dok je skupštinama 1931. i 1932. godine bio osobno nazočan s 2.600 dionica. To je mnogo manje od broja dionica koji bi se moglo očekivati u njegovim rukama s obzirom na broj dionica koji je ranije držao kao dioničar *Atlantske plovidbe* »Ivo Račić« i s obzirom na to

da je ujedno bio i dioničar *Jugoslavensko - američanske plovidbe*.⁹³ Za razliku od njega, kod člana Upravnog odbora Miše Kolina od 1931. godine bilježimo blagi porast dionica.⁹⁴

Zapisnik skupštine održane 11. lipnja 1932. vrlo je kratak i općenit, a kao i kod većine prethodnih zapisnika, nešto više o poslovanju društva može se saznati iz Izvješća Upravnog i Revizornog odbora priloženog zapisniku.⁹⁵ Poslovna godina 1931. i početak 1932. godine nisu donijeli pomak nabolje, a u Izvješću Upravnog i revizornog odbora ocrtani su još crnje nego teška druga polovica 1929. godine: "Depresija je u pomorskoj industriji u god. 1931. dostigla nezapamćeni vrhunac. Jedina svetlija tačka može da bude u činjenici koju nam statistike javljaju da se u ovo zadnjih 6 mjeseca više lagja demolisalo nego što se je lagja izgradilo. Ali i to ne može da nas obodri jer su cijene za demolaciju, bilo i boljih lagja, upravo neverovatno niske. U nekim se je državama čak željelo doći u susret pomorskoj industriji na način da se dade premija za demolaciju, ali ni to nije dalo očekivanog rezultata, jer i sa dodatkom premije brodovlasnici ne mogu da spoje kraj s krajem."⁹⁶ Ova katastrofična ocjena svakako sadrži i dozu crnog humora. *Jugoslavenski Lloyd* u prethodnoj godini ipak nije zabilježio pomorske nesreće na svojim brodovima, ali je zbog nedostatka posla dio brodova trebalo rasprijeti i vezati. Početkom 1931. god. 6 je brodova bilo rasprijeteno, krajem godine 7, a u vrijeme održavanja skupštine, sredinom 1932. godine, čak 10. Nešto više posla od dijela teretnih parobroda imala je *Kraljica Marija* s turističkim turama po Sredozemlju. No, većina stranaca nije mogla putovati zbog deviznih ograničenja koje su uvele mnoge države, pa je najviše bilo Britanaca, kojima država

⁹³ Prema podacima popisa dioničara zastupljenih na skupštini *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* 14. prosinca 1928. godine, uoči združivanja Božo Banac raspolagao je s 1.450 dionica tog parobrodarskog društva. Njihovom zamjenom za dionice *Jugoslavenskog Lloyd*a trebao bi imati oko 8.216 dionica ($1450 \times 5,666 = 8215,7$). U vrijeme osnivačke skupštine *Jugoslavensko - američanske banke* imao je 3 500 dionica tog parobrodarskog društva. Čak i da se njegov udio u tom društvu kasnije bitno smanjio, morao je zadržati barem nešto dionica, jer je i dalje bio član Upravnog odbora tog društva.

⁹⁴ On je uoči združivanja raspolagao sa 150 dionica *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«*, te je zamjenom trebao dobiti oko 850 dionica *Jugoslavenskog Lloyd*a ($150 \times 5,666 = 849,9$). U vrijeme osnivanja *Jugoslavensko - američanske plovidbe* imao je 100 dionica tog društva, a vjerojatno je taj broj povećao tijekom kasnijih emisija dionica tog društva ili tek nakon nastanka *Jugoslavenskog Lloyd*a. Neobično je što je na skupštini 1930. naveden kao dioničar sa samo 100 dionica. No, 1931. i 1932. u njegovim je rukama 1 200 dionica *Jugoslavenskog Lloyd*a.

⁹⁵ *JBSD, Kargotić*, 112, 34729/1932., Prilog A.

⁹⁶ *JBSD, Kargotić*, 112, 34729/1932., Prilog A.

nije ograničavala devize za putovanje. Osim općih problema koji su pogadali cjelokupno svjetsko pomorstvo, *Jugoslavenskom Lloyd* udarac je nanio i pad engleske funte, jer je sav njegov prihod bio upravo u papirnatim funtama. S druge strane, mnogi troškovi koje su imali obračunati su im na zlatnoj bazi. Ovaj je problem doveo i do poteškoća s posadama brodova, koje su također tražile plaću u zlatnoj valuti ili njezinoj protuvrijednosti. Problem je riješen time što se uprava s njima pogodila da im ranije dogovorene plaće u funtama obračunava po kursu 250 dinara za 1 funtu. Visine plaća, na žalost, u izvješću nisu navedene. Određene probleme stvarala je i neredovita isplata subvencije od strane države. Sve su ove teškoće postupno dovele do povećavanja dugova, a time i do povećavanja kamata koje su plaćane na dugove. Poslovnu godinu 1931. društvo je zaključilo s gubitkom od 1.480.115 zl. dinara. Dijelom je to još uvijek pokrivano zaradom iz ranijih godina, pa je stanje na računu pokazivalo minus od samo 643.420 zl. dinara. Dioničarima zbog gubitaka nije mogla biti isplaćena dividenda, kao ni nagrade članovima Upravnog odbora. Uz sav gubitak, članovima Revizornog odbora i dalje je isplaćivana nagrada u ukupnoj vrijednosti 1.500 zl. dinara. Najveća vrijednost kojom je društvo raspolagalo bila je njegova flota procijenjena na više od 24 milijuna zl. dinara. Detaljniji podaci o tadašnjim društvenim parobrodima prikazani su u tablici 9. Društvo je ukupno je imalo 28 brodova, od čega 26 parobroda duge plovidbe, 1 parobrod velike obalne plovidbe i 1 tegljač. Prosječna starost brodova iznosila je 18,7 godina. Najmlađi parobrod bila je *Trepča* sagrađena 1930., a najstariji *Izvor* 1898. godine.

Dok su na tiskanoj knjižici s izvješćem o radu *Jugoslavenskog Lloyd* u poslovnoj godini 1931., priloženoj zapisniku skupštine društva održane 1932. godine, navedeni samo članovi Upravnog i Revizornog odbora, u *Pomorskom godišnjaku* iz 1932. godine naveden je još jedan organ upravljanja društvom, nazvan Poslovno ravnateljstvo, a činili su ga Božo Banac kao generalni direktor i Miše Kolin kao direktor.⁹⁷ Na taj je način, nakon povratka u Jugoslaviju, Božo Banac formalno preuzeo upravljanje *Jugoslavenskim Lloyd*. Poslovno ravnateljstvo postojalo je do 1939., kada je Božo Banac postao predsjednikom Upravnog odbora *Jugoslavenskog Lloyd*.⁹⁸

Promatrajući samo onovremene statističke podatke, moglo bi se zaključiti da je *Jugoslavenski Lloyd* bio na vrhuncu 1931. godine. To lijepo pokazuju

⁹⁷ *Pomorski godišnjak* 6 (1932): 77.

⁹⁸ *Pomorski godišnjak* 11-12 (1937/8); 13-14 (1939/40).

Tablica 9. Parobrodi *Jugoslavenskog Lloyda* na kraju poslovne godine 1931, prema izvješću skupštini društva održanoj 11. lipnja 1932. godine (preneseno iz: JBSD, *Kargotić*, 112, 34729/1932, Prilog A)

Društveni parobrodi								
Br.	I M E	Registar T.		Nosi tereta engl. tona	Dimenzije u engl. stopama			Sagrađjen
		Brutto	Netto		duljina	širina	visina	
1	Aleksandar I.	5948	3783	9850	423·5'	56·0'	31·3'	1927
2	Avala	6403	3852	10570	425·0'	58·2'	31·2'	1929
3	Carica Milica	6390	3932	9980	425·0'	56·1'	31·8'	1928
4	Dušan Silni	5654	3591	8540	421·0'	55·1'	31·2'	1906
5	Epidauro	4295	2782	7234	360·0'	48·0'	30·8'	1901
6	Gundulić	5291	3299	8820	409·0'	55·1'	31·3'	1911
7	Iskra	4030	2604	6886	345·0'	48·8'	30·2'	1902
8	Istina	3546	2244	6400	360·5'	50·3'	24·0'	1910
9	Istok	5908	3714	9700	423·5'	56·0'	31·3'	1913
10	Ivo Račić	3718	2273	6460	350·4'	49·1'	26·3'	1907
11	Izabran	4307	2661	7716	378·2'	53·3'	26·9'	1912
12	Izgleđ	4303	2707	7690	378·0'	53·3'	26·9'	1911
13	Izrada	3518	2210	6400	360·2'	50·3'	24·0'	1910
14	Izvor	3880	2442	6400	340·0'	47·1'	29·8'	1898
15	Jugoslavija	5168	3804	8250	410·1'	49·3'	32·3'	1901
16	Marija Petrinović	5699	3567	8900	399·6'	53·0'	35·4'	1918
17	Marija Račić	4200	2619	7280	378·1'	52·3'	26·3'	1911
18	Nemanja	5226	3178	8150	400·3'	52·3'	31·0'	1918
19	Njegoš	4375	2727	7455	375·3'	52·0'	28·0'	1908
20	Preradović	5340	3415	8600	420·5'	54·5'	30·8'	1907
21	Tomislav	5411	3249	8700	403·0'	52·3'	29·8'	1928
22	Trepča	5051	3118	8850	407·0'	53·5'	25·7'	1930
23	Triglav	6361	3850	10570	425·0'	58·2'	31·2'	1929
24	Vidovdan	5581	3543	8670	421·9'	55·3'	31·2'	1906
25	Vojvoda Putnik	5875	3750	9450	400·0'	52·0'	38·0'	1916
26	Zrinski	5635	3538	8825	399·6'	53·0'	35·4'	1920
27	Kraljica Marija	10196	6102	—	515·2'	61·3'	34·5'	1906
28	Orjen (teglac)	91	2	—	80·2'	18·6'	10·9'	1908

statistički podaci o broju brodova i zaposlenog osoblja prikazani u tablici 10. No, izvješća uprave društva pokazuju s koliko se ozbiljnih teškoća ovo parobrodarsko društvu u to vrijeme nosilo. Oscilacije u broju zaposlenih osoba, s obzirom na broj parobroda, očita su posljedica vezivanja i raspreme brodova zbog nedostatka posla na tržištu, a tijekom kriznih godina u raspreni je često bilo više parobroda nego na kraju svake poslovne godine.

Tablica 10. Broj parobroda *Jugoslavenskog Lloyda* i na njima zaposlenog osoblja 1929/39. godine

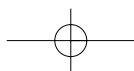
Pokazatelj		Stanje na kraju poslovne godine								
		1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1937.	1939.	
Broj brodova		25	26	28	28	28	22	21	18	
Broj zaposlenih	zapovjednici	25	26	28	28	28	23	21	18	
	časnici	75	78	82	60	69	60	64	54	
	strojari	91	95	86	62	72	65	71	60	
	radiotelegrafisti	25	26	27	27	23	23	22	18	
	ostali	palube	255	265	307	229	237	210	226	180
		stroja	364	378	418	228	247	230	327	163
		pomoćnici	102	106	212	120	210	200	298	105
	Ukupno		937	974	1160	754	886	811	1029	598

Izvor: *Pomorski godišnjak* 4 (1930): 90; 5 (1931): 90; 6 (1932): 100; 7 (1933): 110; 8 (1934): 100; 9 (1935): 86; 11-12 (1937/8): 123; 13-14 (1939/40): 101.

Zaključak

Zapisnici skupština parobrodarskih društava *Atlantska plovidba »Ivo Račić«*, *Jugoslavensko - američanska plovidba* i *Jugoslavenski Lloyd*, kao i prilozi koji ih prate, nude prilično dobar uvid u poslovanje ovih društava i strukturu njihovih uprava. U određenoj mjeri oni pružaju sliku i o cjelokupnoj strukturi dioničara ovih društava, te o općenitom stanju na svjetskom tržištu pomorskog prijevoza. Parobrodarska društva *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* i *Jugoslavensko - američanska plovidba* imala su niz dodirnih točaka prije združivanja u *Jugoslavenski Lloyd*. Oba su djelomično imala iste članove uprave, kao i neke dioničare, a sličnosti su imala i u poslovanju. Njihove redovite godišnje skupštine od 1925. do 1928. godine uvijek su održavane istoga dana, s kratkim razmakom od početka jedne do početka druge. Uvijek su imale iste predsjedatelje i ovjerevitelje zapisnika. Flota jednog i drugog

društva sastojala se isključivo od brodova duge plovidbe, a uprave obaju društava nastojale su svoju flotu povećati i pomladiti stalnim nabavama novih brodova, zbog čega su u više navrata podizala društvenu glavnica ili su se služili kreditima. Jednom i drugom društvu posebno je bila zanimljiva trgovina s Južnom Amerikom. Sve su ove sličnosti omogućivale združivanje u jedno jače parobrodarsko društvo. Koraci za njegovo provođenje poduzeti su tijekom 1928. godine, a postignuti dogovor između uprava *Atlantske plovidbe »Ivo Račić«* i *Jugoslavensko - američanske plovidbe* prihvatile su skupštine obaju društava 14. prosinca 1928. Združivanje je službeno provedeno s datumom 1. siječnja 1929. *Jugoslavenski Lloyd* izdvaja se među onovremenim jugoslavenskim parobrodarskim društvima najvećim brojem parobroda duge plovidbe, te izuzetno velikim brojem zaposlenih pomoraca. Dobro poslovanje i financijske rezerve društava, čijim je združivanjem *Jugoslavenski Lloyd* nastao, omogućile su i ovom društvu prebrođivanje teškog razdoblja velike gospodarske krize, ali uz vezivanje dijela parobroda. Najjači dioničar *Jugoslavenskog Lloyd*a bila je *Srpska banka d. d. Zagreb* s više od 39% dionica. Općenito je nešto više od polovice dionica bilo u rukama domaćih novčarskih ustanova, a oko jedne trećine u rukama iseljenika u Južnu Ameriku. Iseljenički kapital bio je dominantan u ranijoj *Jugoslavensko - američanskoj plovidbi*, dok je u *Atlantskoj plovidbi »Ivo Račić«* uoči združivanja dominantnu ulogu imao kapital jugoslavenskih banaka, prvenstveno *Srpske banke*. Njezin se udio nakon formiranja *Jugoslavenskog Lloyd*a još i povećao. Teškoće na pomorskom tržištu, koje su se tijekom 1931. godine bile donekle umanjile, u 1932. godini opet se povećavaju, te za *Jugoslavenski Lloyd* prve godine poslovanja zapravo predstavljaju vrlo teško razdoblje.



THE HISTORY OF JUGOSLAVENSKI LLOYD STEAMSHIP COMPANY

ZDRAVKA JELASKA MARIJAN

Summary

The sessional papers of the steamship companies *Atlantska plovidba »Ivo Račić«*, *Jugoslavensko-amerikanska plovidba*, and *Jugoslavenski Lloyd*, together with the accompanying materials that have been preserved in the records of Lujo Kargotić, notary of Split, provide a valuable insight into the business affairs and the management structure of these companies. To a certain extent, the papers also afford a vivid picture of the entire shareholders' structure of the companies as well as a general perspective of the shipping and commerce market of the period. Prior to their merging into *Jugoslavenski Lloyd*, *Atlantska plovidba »Ivo Račić«* (1922-1928) and *Jugoslavensko-amerikanska plovidba* (1924-1928) shared some of the board members. From 1925 to 1928 the regular annual sessions were held at the same place, on the same date, and at a short interval with the same chairmen and the notaries in witness. The fleet of both the companies consisted of liners only, which their boards tended to expand and renew by purchasing new steamers. Both companies took great interest in trading with South America. The agreement on their merger was accepted by both committees on December 14, 1928, becoming effective from January 1, 1929. As for the number of steamers, *Jugoslavenski Lloyd* had a most sizeable fleet of all the contemporary Yugoslav steamshipping companies. Yugoslav financial organizations had more than a 50% holding in the company, *Srpka banka* in Zagreb being a major holder and around one third was held by the Yugoslav immigrants in South America. Good management and financial resources of the companies that had merged into *Jugoslavenski Lloyd* helped the company sail safely through the years of the economic crisis, but at a price of having to dock some of the ships.